Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 68 (10665) | 1978 чылдың март 23, четверг | 1925 чылда үндеажилеттинген | Ортаа 2 коп.

БАМ ЗОНАЗЫНДА

БРАТСК, (Иркутск область). (СЭТА-ның корр.). Байкал-Амур магистралының барын талакы участогунуң зоназын ажыл-агыйга шинчеэдип алырынга туралаган, ССРЭ-ниң Эртемнер академизының эртем чөвүелиниң үнүүшкүнүг сессиязы ында ажыттынган.

— Тудуп турар магистраль—Лена болгаш Байкалдың аралында делгем девискээрде бойдус байлаанче орукту ажыдар—деп, чөвүелдиң даргазы академик А. Г. Аганбегян СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан. Ол болза чүүн-даа мурнунда арга-арыг курлавыры. Сорулга болза тудуг ыяжын ажыглаарының эртемге үндезилеттинген комплекстиг төлевилелип ажылдап кылыры болгаш боттандырары.

База бир чугула сорулга—геология-шинчилел ажылдарының хемчээлин улгаттырары.

БАМ-ның барын талакы участогунда тудугнуң чорун турарының, холушкак девискээрлериң хөгжүлдезиниң, минералдыг курлаывларның, магистралдың барын талакы участогунда ыяш, ышты сайзаралды ажылдап кылыр болгаш целлюлоза-саазын үлетпүрүүнүң хөгжүлдезиниң перспективазының, Леноның үстүү талазынга чаа девискээр-будурүлге комплекизиниң тургустунарының дугайында айтырыгларны сессияга чугаалашкан.

Сессияның ажылынга ССРЭ-ниң Эртемнер академизының Сибирь салбырының, Москваның, Ленинградтың, Иркутскиниң болгаш өскедаа хоорайларының эртемденнери, ССРЭ-ниң Курилаының, областың партия болгаш совет организацияларының төлөөлекчилери киришкен.

Төрээн чуртувуста

ЧЕР АЖЫЛДЫГЛАР ЧАСТЫ УТКААН

Чурттуң мурнуу талакы районнарында эрте чажар тарааларны тарыырын, картофель олуртурун, хөрзүннүң чаштырылга мурнунуң ажылдап кылыышкынын чорударын эгелээн. Ховушөлдерниң ажыл-ишчилери «1978 чылдың часкы хову ажылдарын болетизээр болгаш эрттирер талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» партия болгаш чазактың чоокта чаа хүлээп алган доктаалынга ажыл-ишчи өзү-биле харыылап, шөлдерге ажылдарны үлегерлиг чорудар дээш дээштиг чарышты калбартып турар.

ССРЭ-ниң Көдээ ажылагый министерствозунуң дыңнатканын өзугаар алырга, эң хөй дүжүтү өстүрер дээш Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының эгелеичилери—Кубаньның чер ажылдыглары бедик организастыг ажылдаарының үлегерин көргүзүп турар. Олар чаңгыс-даа минута үнелиг шакты аная эрттирбейн, арбай, чиңге-тараа, кукуруза болгаш есие-даа культураларның тарылгазын найыралдыг чорудуп турар.

Ажыл-агыйлар хары эрий берген шөлдерде кузун чашкан культураларга минералдыг чемишчидилгелерни немеп турар. Ныштың байдалы ындыг шөлдерге таарымчалыг эткен. Шөлдерже органиктиг чемишчидилгелерни төгери уламчылавышаан. Ону эткен чылдаазындан дыка хөйну—миллион тонна ажыгны төккен.

Беш чылдың үшкү чылында 220 миллион тоннадан эвээш эвес тарааны азы эткен беш чылдың чыл санында ап турган ортумаа деңнелден 38,4 миллион тонна хөйну алыры көрдүнген. Ону чедип алырыбиле 94 миллион гектардан ажыг шөлдерге тарылга чорудар. Күзүн чаштырган шөлдер-биле кады алырга чурттуң тараа тарыыр ниити шөлү 132 миллион гектар болур. Колхозтарның болгаш совхозтарның хөй нуруузу чаштырар шынарынга чедирген үрезиннер-биле долу хандыртынган.

Бо чылын 22,2 миллион гектарга кукуруза тарыыр, оон иштинде 3,8 миллион гектардан кукуруза тараазын алыр. Россия Федерациязы, Казахстан болгаш эвилелдешнен өскө-даа чамдык республикалар бо культураның үрезини-биле бурун хандыртыынган.

Картофельди барык 3,5 миллион гектарга тарыыр. Россия Федерациязының, Украинаның, Белоруссияның элээн хөй областарының колхозтары болгаш совхозтары картофель үрезинин четчири-биле белетээн. «Ийиги тараа»—картофельди тарыырын, ажаан алырын бүгү шөлдерге механизастаан звеноларга болгаш бригадалар чорудар. Бо чылын картофель шөлдерингe ниитизи-биле механизастаан 35 муң звеноларга болгаш бригадалар ажылдаар. Амгы үеде ол звеноларда болгаш бригадаларда картофель олуртур 80 муң хире агрегаттар бар.

(СЭТА-ның корр.).

СЭКП-НИҢ XXV СЬЕЗДИЗИНИҢ ШИИТПИРЛЕРИН—АМЫДЫРАЛГА!

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИН ЧУГААЛАЖЫП ТУР БИС

БЕРГЕ ӨЙДЕ

РСФСР-ниң Конституциязының төлевилелиниң 60 үүлүнде «Социалистиг Ада-чурттуң камгалаары РСФСР-ниң хамааты бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгези болур» деп бижээн.

Совет кижилер бодунуң ол ыдыктыг хүлээлгезин кажан-даа алдарлыы-биле күүседип келген болгаш күүседип-даа турар. Оон бир толаргай чижээн Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг-дошкун чылдарының болуушкуннарындан көрүп болур. Ынчан Тываның арат чону, бүгү совет улус-биле бир дөмей, фашистиг эжелекчилерге удур бир демиг демиселче кодурүлген болгаш фронтуга-даа, тылга-даа улуг тиилелгениң хүнүп чоокшуладып турганнар. «Бүгү-ле чүвени фронтуга, бүгү-ле чүвени тиилелгеге!» деп кыйгы-биле шупту кижилер ажылдап, чурттап турган.

Мен ынчан дузаламчы белек чыыр талазы-биле ажыл чорудуп турган активчилериң бирээзи турган мен. Ол өйде чер-черлерге болуп турган хуралдарның бирээзи—Куу-Даг деп черге болган ол чоокканының чурттакчыларының хуралын боле сактып кээр мен.

Хуралга хөй-ле кижи чыылган. Сумуунуң пам үүрүнүң секретары М. Чаш-оол хуралды ажыкташ, фронтуда байдалды ацаа келгеннерге таныштырып, республикада база кожуунда хайыккан ажыл-ишчиң, чер-черлерде дузаламчы белек чыылдазының дугайын чугаалаан. Оон тос дугаар арбанның төлээзи, бир инектег, үш өшкүлүг, чөнүк ада-пелиг арат Кыргыс Кечил-Шыырап туруп келгеш, мынча дээн:

— Дадайга дамды дуза дижир болгай. Каргыштыг дайынларны чылча шаап турар маадырлыг Кызыл Шеригниң дайынчыларынга биспин арат чонувустуң чыып чорудун турар белээнге бичии-даа болза немелде кылдыр бир өшкүнүг, олүрген азымның кежин берип тур мен.

Оон үлегери-биле дыка хөй кижи малмаганын, эт-севин, алгы-кешти фронтуже белек кылдыр чорударын дилеп, бижиткен.

К. САРЫГ-ХАА,
пенсионер, 1938 чылдан бээр СЭКП кежигүнү.
Өвүр район.

СУББОТНИК ХҮНҮНГЕ

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болур оюнга турскааткан коммунистиг субботникти апрель 22-де эрттирер дугайында Москва хоорайның мурнакчы будурүлгелериниң эгелээшкинин «Сут-Хөл» совхозтуң ажылыпчылери изин-биле деткээн.

Совхозтуң партиязы, дирекциязы коммунистиг субботникти эрттирериниң планын тургускан.

Күш-ажылдың часкы байырлалының хүнүнде сут-хөлчүлерден шупту ийи муң ийи түс ажыг кижи ажылдап үнер. Оон иштинде Сут-Аксы ортумак, Киров, Кызыл-Тайга, Хөр-Тайга школаларындан 970 өөренкчи ажылдаар. Ол хүн сут-хөлчүлер 2243 рубльдиг ажылын кылыр болгаш 1590 рубльди ончу беш чылдың фондузунче шилчидилер.

О. БОРАШ.

МАГАЛЫГДЫР!

Космонавтылар Юрий Романенко биле Георгий Гречко «Салют-6» станциязга шинчилелдерни болгаш дуржулгаларның программазын чедиишкиниг күүсеткеш, Черже эвээ келген. Олар космос делгеминге 96 хонук дургузунда ужуткан. Ол болза космонавтиканың тоогузүнде эңпе узун хуусаалыг ужудуушкүн болур.

«Салют-6» станциязын, «Союз-26», «Союз-27», «Союз-28» болгаш автоматтыг «Прогресс-1» чүк кораблилиг ужудуушкунун чедиишкиниг боттандырганы совет эртем болгаш техниканың көстүп көрбээн чайыннаачак тиилелгези болур. Совет улустуң, эртемденнериниң, космонавтыларның бо хире улуг чедиишкинин кижи магадан, ацаа чоргаарлаанмас арга чоктур. Бо—совет кижилериниң тайбын, тургузукчу күш-ажылының түңнели-дир.

Космос делгемин чагырып алырыга ам-даа улуг-улуг чедиишкиннерни күзеп турар бис.

С. САНДАН,
Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу.

МАЙНЫҢ ҮЛҮҮНДЕ

№ 48 тудуг эргелелинде коммунист Е. С. Бизяева удуртган штукатуржуларның комсомолчу-аныяктар бригадазы ниитизи-биле «Тыва тудуг» тресте мурнакчы бригадаларын бирээзи. А чамдыкта олар «Главкрасноярск тудугнуң» штукатуржу-шеверлекчи бригадаларының арзааныга чарышка белин тиилекчи болуп келген.

Коммунистиг күш-ажылдың бо коллективи онгу беш чылдың үшкү чылында баштайгы гөй айларының планын 109 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың будурукчүлүүн планда көрдүнгенинден 9 хуу ажырган.

Найыралдыг, демниг бо бригаданың кежигүннери ам бо чылдың майның үлүүнде ажылдап турар. Мында хөөтүн тудугжулар Агафья Райкова, Ондар Көк-кыс белгаш комсомолчулар Лена Оржак, Зоя Оюн, Соян Серен олар күш-ажылчы үлегер-чижээн көргүзүп турарлар. РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилели-биле танышкаш, бригаданың кежигүннери ол төөгүлүг чугула документини бүрүн долузу-биле чүүлдүгүүмүшаан. Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш ам-даа күженишкиниг ажылдаарын хүлээнгеннер.

В. ПУШИН.

Аштаглыг орук-биле Хаактыг-Ажыкты ашкаш, Чадаанаже шиглей доңгайын бадыптарга, оруктуң оң талазында бажыңнар болгаш кажаалар костүп турар. Ол болза «Искра» совхозтуң мурнакчы малчыны Ондар Шаравиневич Алдын-оолдуң кыштаа-дыр. Оон коданыда ам хой оолдаашкыны доосту берген. Бо хүннерде 394 баш хойнуң саны ийи катап көвүдээн. Хойжу алган хүлээлгезин чедиишкиниг күүсеткен. Хураганнар эки озуп, доругуп турар. Ондар Алдын-оол хой бүрүзүнденне 2,3 кг дүктү ыргып алырын хүлээнген. Дузалакчы болуп ажылдан турар кадайы Татьяна Ондар ацаа улуг дузаны чедирип турар.

ЧУРУКТА: хойжунуң дузалакчызы Татьяна Садыповна Ондар; хойжунуң кыпкы турлаа.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ЧААГАЙ ЭРГЕВИС

Россия Федерациязының чаа Үндезин Хоойлузунуң төлевилелин чоокта чаа парлаан үндүрген. Ону бүрүнү-биле номчуп таныштым. Коммунистиг партиянның болгаш Совет чазактың биске тыпсын бергеи чаагай амыдыралды дээш төлевилелде кирген бүгү үүлдерни бүрүнү-биле деткип, үүлдүгүүнер мен.

Мээң ажы-төлүм улгаткан, эртем-билигли кижилер апаргаан. Оларның эртем-билигни, тускай мергежилди чедип алырынга күрүнем улуг дузаны көргүскен, харын-даа күрүне боду оларны доруктурун, өөредип алган деп чугаалаар апаар мен. Ынчангаш төлевилелдиң 43 үүлүнде:

«РСФСР-ниң хамаатылары өөренир эргелиг» деп Хоойлуда быжыглан бижээнин кончуг-ла үүлдүгүүнер мен. Ол дээрге бистерниң, Совет Эвилелиниң хамаатыларының, хостуг-шөлээн эргелериниң дугайын бүгү делегейге чарлап чугаалаанының база бир маргыш чок хереченин-дир. ССРЭ-ниң Конституциязында болгаш РСФСР-ниң Конституциязының төлевилелинде хамааты кижи бүрүзүнүң өөренир эргезин болгаш ону кандыг янзылыг боттандырарының оруктарын айыткан боор-дур. Өөредилгениң бүгү хевирлериннің халас болурубиле, өөредилге помнарын өөренкчилерге халас бээри-биле, сургуулдарга стипендия акшазын бээри-биле дээш кижи бүрүзүн күрүнеңиң күседи-биле халас өөредип алырыбиле ол эрге боттанып деп ында бижин турар. Ону бистиң ажы-төлүвүс ажыглап келген болгаш ажыглап турардаа.

Бо хире чаагай амыдыралга, хостуг эргеге кижи канчап чоргаарланмас боор! Бистер, улуг назылыг кижилер, амыдырал-чурталганың кадыг-бергезин көрүп келген бис. Ынчангаш амгы үениң аныяк өскенинге болгаш келир салгалывыска башкы Ленинниң, Коммунистиг партиянның силерге тыпсын берген хостуг эргелерин чөп ажыглаңар, Төрөөн чуртуңарга кезээде төлептиг боор чорунар, хамааты хүлээлгеңерни кезээде эргелерицер-биле бир дөмей ыыдыр көрүп чорунар деп чагыг чоруур бис.

Бодумнуң эртken оруумну, эртем-билигни канчаар чедип алганымның дугайын силерге допчулап чугаалап көрейн, аныяктар. Мээң ада-ием Улуг-Хемниң Ак-Тал, Хендерге ынчар чурттан, ац-мец-биле амыдыраан чораан улус. Ону эки билир мен. 20 чылдарның үезинде Тывага чаа эрге-чагырга чаа-ла быжыгын турган берге үеде боор-турган болуушкуннарны утпаан мен. 30 чылдарның эгезинде Хендерге сумузунуң товүгне аттар кайы-даа дурту сес-сес метр хире крыша чок борбак бажың тудуп алдылар. Шил чогундан оон соңгаларын ап өөс-биле шып каан. Ортузунда улуг печка кыйып каан, ханаларны дургаар калбак мяш пара кылган бажыңны «Улаан-Булуң» деп адап турдулар. Ам болза кызыл-булуң дээн ол-дыр ийин. Ацаа школаны ажытты. Он хардан эгелээш чээрби хар чоокшулай берген 70 хире кижи аная өөренип эгелединс. Оларның эң бичиилериниң бирээзи мен мен. Кеткен чүвүр, тонум ац кежи, бөргүм кодан кежи чүве.

Сургуулдар кичээлдээн соонда чемин боттары кылын белеткээр чүве чораан. Улуг оолдар ыяштаар, улуг уруглар чем кылыр. Бичиилери, бистер чээргеннээр, бажыңны ишти ацтаар ыыдыг бис. Чем кылыр «тос-таңма» дээр ийи улуг пажывыс даштын одагда турар. Оларның бирээзинге быдаа, бирээзинге шай хайындырар. Кижи бүрүзү чивр чемин аалыдан алыр. Ада-иелер шыдаар шаа-биле чүнү-даа эккеп берген турар: аажы, хевек, соктаан далган дээн чүнү чок дээр. Шала шыдалдыг улустуң ажы-төлү үргүлчү эзт чип турар чүве чораан.

Мээң ачам ийи барба койгуи эзди эккеп берген чүве, ону кожавыс өгге хайындырып ап турдум.

Эртем-сургуулче оруум ыыдыг янзылыг эгелээн. Сан-хөө шугумупга хой чылдар дургузунда ажылдан келдим. Ам пенсияда мен.

Б. ХОВАЛЫГ.
Шагаан-Арыг хоорай.

ДУЗАЛАШКАН

«Торгалыг» совхозтуң девискээринде улуг хар чаап, хат хадаанындан орук-чирик үрелген, одарлар дуглалган турган. Мындыг бергелерни ажып эртер, ниитиниң малын менди кыш ажырар талазы-биле болдунар бүгү арга хемчеглерни алган. Совхоз төөгүнде албан организация коллектиетерин, агитквартираларны кыштаглар бүрүзүнде быжыглаан. Кажаа-турлагны таарымчалыг болдурар, жал чемнерин, одаар үүлдү чедирер, даваннары тистаан хойларга укчугаштар белеткээр, шеф организастаар дээш ажылла хөй. Ам бо хүннерде Торгалыг ортумак школазы 2100 ажыг укчугаштарны белеткеп берген.

Хой оолдаашкыны кидин тулуктеп турар. Өшкү бригадазында өшкүлер баг оолдап эгелээн, бо бригадаже 30 сакманщикти совхоз төөгүнден немей чөрүткан. Сакманщик бүрүзү тодаргай хүлээлгелиг, аразында чарыштыг. Район Совединиң депутады Анакпаа Бегзи, коммунист Кызыл-Уруг Ойдуп база комсомолчулар Клара Адыка, Александр Шивит-Доржу 100—120 хураганнарны дорукторуп турарлар.

Н. ДАМДЫН.
Өвүр район.

ШЫНАРЛЫГ ТУДАР, ӨЙ-ШААНДА ДУЖААР

Көдээ тудугларда

Бистиң чуртувус онгу беш чылдың үшкү чылы—шаалыны күш-ажылдың чылының бирги кварталын доозун турар.

«Тыва көдээ тудуг» трестиң тудугжулары СЭКП-ниң XXV съездизинниң шиитпирлерин боттандырар дээш, бүгү совет улус-биле бир дөмей, күженишкиниг ажылдан турар. Тресте ажыл-ишчи коллективиниң бүрүзү СЭКП Төп Комитединиң декабрь (1977 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сесия сессиязынга хүлээн алдынган бистиң чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң күрүне планнарынга дүүштүр бедиткеп социалистиг хүлээлгелерни алгылаан.

Онгу беш чылдың эртken ийи чылында көдээ тудугжулар чамдык чедиишкиннерни чедип ап, тодаргай ажылдарны кылып чоруткан. Ол үениң дургузунда республиканың улус ажыл-агыйынга 500 ажыг объектилерни тудуп, ажыглалга киргеп, оларның иштинде 140 объект будурүлгенин болгаш көдээ ажыл-агыйнын. Көдээ ишчилериниң 1,5 муң ажыг саннын өг-бүлелери чаа квартираларны алган. 9 саннын суурларда культура-биле халас өөредип алырыбиле ол эрге боттанып деп ында бижин турар. Ону бистиң ажы-төлүвүс ажыглап келген болгаш ажыглап турардаа.

Бо хире чаагай амыдыралга, хостуг эргеге кижи канчап чоргаарланмас боор! Бистер, улуг назылыг кижилер, амыдырал-чурталганың кадыг-бергезин көрүп келген бис. Ынчангаш амгы үениң аныяк өскенинге болгаш келир салгалывыска башкы Ленинниң, Коммунистиг партиянның силерге тыпсын берген хостуг эргелерин чөп ажыглаңар, Төрөөн чуртуңарга кезээде төлептиг боор чорунар, хамааты хүлээлгеңерни кезээде эргелерицер-биле бир дөмей ыыдыр көрүп чорунар деп чагыг чоруур бис.

Бодумнуң эртken оруумну, эртем-билигни канчаар чедип алганымның дугайын силерге допчулап чугаалап көрейн, аныяктар. Мээң ада-ием Улуг-Хемниң Ак-Тал, Хендерге ынчар чурттан, ац-мец-биле амыдыраан чораан улус. Ону эки билир мен. 20 чылдарның үезинде Тывага чаа эрге-чагырга чаа-ла быжыгын турган берге үеде боор-турган болуушкуннарны утпаан мен. 30 чылдарның эгезинде Хендерге сумузунуң товүгне аттар кайы-даа дурту сес-сес метр хире крыша чок борбак бажың тудуп алдылар. Шил чогундан оон соңгаларын ап өөс-биле шып каан. Ортузунда улуг печка кыйып каан, бажыңнары ажыглалга киргеп.

Трестиң 37 бригадалары онгу беш чылды хуусаа бетинде күүседир хүлээлгелиг ажылдан турарлар. Олардан Сүүр-оол Ховалыгның, Николай Кудымовтуң, Владимир Балдинниң, Шойдар-оол Күжүгеттиң, Федор Поповтуң, Алексей Есепчуктуң болгаш оондаа өскелериниң бригадалары хүлээлгелерин чедиишкиниг күүсеткеп турарлар.

Трестиң будурүлгелери үлетпүр продукциязын будүреринің планын 103,4 хуу, сайгарарының планын 101,1 хуу, дилиг материалдарын белеткээрин 144,8 хуу, чазапылга кылыгларын 105,2 хуу күүсеткилээн. Демир-бетон кылыглар заводу эртken чылын толевилеттинген күчүзүн шиңгээдип алган болгаш күрүненің аттестация комиссиязы ол заводтуң будурүн турары кылыгларның 3 хевирлеринге шынарның бирги категориязын тывыскан.

№№ 957 болгаш 62 КМК-ларның коллективтери онгу беш чылдың ийи чылының планнын опаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Ынчалзажок трестиң чамдык мехколонналары ийи чылдың планнын опаалдаларының күүселдезин үскен. Ылаңгыя 958, 585 болгаш 463 дугаарлардыг мехколонналар эртken ийи чылдарда дыка хөжүдаашкыныг ажылдаан. Оон кол-ла чылдагаапы ажылды чогуур деңнелге чедир организаставаанында, күш-ажылдың сагыга-чуруму кошкаандан хөй үе-шакты чидиргеннинде болгаш тудуг материалдары-биле хандырылга үзүктелип турганында.

Онгу беш чылдың үшкү чылында «Тыва көдээ тудуг» трестиң коллективиниң мурнунда тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлин өстүрер, күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидер, объектилерни өй-шаанда дужаарын хандырар, тудуг ажылының шынарын экижидер талазы-биле улуг сорулгалар салдынган. Бо сорулгаларны боттандырарда тудуг материалдарын болгаш конструкцияларны будүреринің көвүдедир арганы бээр трестиң бодунуң хуузунда будүрүлге базазын тударын дүргедедири негеттинин турар. Ол дугайы СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-ниң будурукчү күштерин улам мөңгей комплекстиг хөгжүдер хемчеглер дугайында» доктаалында айыттынган болгай.

Ук доктаалды амыдыралга боттандырбышаан, трестиң тудугжулары бо чылдың ниити кварталында чылда 100 муң кубометр сай бээр күчүлүг керамзит-сай заводун, 20 миллион рубль тудуг-монтаж ажылдарын кылыр материал-техниктиг хандырылга базазын ажыглалга киирер. Ол ышкаш Кызыл-Мажалыкта № 741 КМК-ның чылда 40 муң кубометр шлактан кылган блоктарны будүрер будүрүлге базазын. Кызыл районда № 1317 КМК-ның базазын тудуп доозар болгаш 110 аал чурттаар чурталга бажыңының тудуун уламчылаар. Кызылга 380 орунлуг интернат чурталга бажыңының тудуун эгелээр.

Амгы үеде № 62 КМК Кызылда демир-бетон кылыглар заводун алдыгарын эгелээн болгаш оон күчүзүн чылда 42 муң кубометр демир-бетон кылыглары бээр болдурар.

Трест бо чылын керээлиг арга-биле 17,3 миллион рубльдиг, бодунуң күжү-биле 15,5 миллион рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын кылыры көрдүнген. Онгу беш чылдың үшкү чылында бистиң трест 250 объектилериниң тудуун доозун, ажыглалга киирер. Оон иштинде 10,4 муң баш шээр, 1000 баш бода мал киирер кажаалары, 4,5 муң тонна минералдыг чемишчидилге складтарын, 180 олуттуг 2 саннын уруглар садын, 770 олуттуг клубтарны, 640 өөренкчи өөренир 2 школаны болгаш оон-даа өске объектилерни көдээ тудугжулар ажыглакчыларга хүлээдирлер.

Трестиң үлетпүр будурүлгелери бо чылын 4450 муң рубльдиг продукциязын будүрер болгаш сайгарар. Оон иштинде 33 муң кубометр тудуг ыяжын, 17 кубометр дилиг материалдарын белеткээр, 14 муң дорбелчин метр даг-дугу-пементилиг конструкцияларны болгаш оон-даа өске материалдарны будүрери көрдүнген. Будурүлгелериниң продукциязының шынарын экижидер сорулга-биле демир-бетон кылыгларының беш ацгы хевирлерин аттестацияга киирер.

Шалынчы күш-ажылдың чылында планнын опаалдаларының, социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин чедип алыр дээш трестиң коллективтери ажыглаттынмайн турар курлавырларны влередип, оларны будурүлгеге ажыглаарын хандырар. Бар бүгү-ле ажылчын күштү, материал-техниктиг курлавырларны төө ажыглаар, күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидерин болгаш бригаданың керээлиг ажылдаар аргазын пеитередирин чедип алыр апаар бис. Ам бо хүннерге чедир 2,3 миллион рубльге 18 бригадалар-биле керээлер чардынган. Ол дээрге эвээш, тудуг-монтаж ажылдарының чүгле 15 хуузу болуп турар. Ынчангаш керээлиг, бот-орулга-чарылгалыг аргаже шилчиир бригадаларның саны көвүдедир дээш немелде хемчеглерни ап чорудар бис. Ол ышкаш трестиң удуртулгазы амгы үениң чаа, дөнүлгелиг конструкцияларын, ажыктыг материалдарны ажыглаарынче, шеверлед ажылдарын механизастаарынче кичээнгейни угландырар.

Тудуг ажылының чедиишкиниг болуру тудугжуларның болгаш чагыкчыларның сырый харылзаалыг ажылдаарындан база код хамааржыр. Ынчалза-даа бо чылдың эртken ийи айларында чагыкчылар объектилерни дериг-херектелдер-биле четчеларын четпес чорудун келген. Эрткен чылдың объектилери болур С. К. Тока аттыг совхозта 200 баш инек киирер кажаалы, «Шивилгде» машина-трактор мастерскаязын, «Тиилелге» совхозтуң нефтебазазын, «Шекпээрде» 400 баш инек кажаазын мынчага чедир четче деривээн.

Эрткен ийи айларның түнелдери бистиң тудуг организацияларның болгаш үлетпүр будурүлгелериниң коллективтери 1978 чылдың тудуг-монтаж ажылдарының планын күүседир болгаш ажыглалга киирер объектилерни өй-шаанда тудуп доозары дээш күженишкиниг ажылдан турарын көргүскен. Январь-февральда көдээ тудугжулар 2 миллион 208 муң рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын шиңгээдип алган азы планын 8 муң рубльге ажыр күүсеткен. Ылаңгыя № 1317 КМК (начальниги В. С. Чекменев), № 741 КМК (начальниги В. П. Музыка), № 586 КМК (начальниги А. М. Блинов) күрүне планнарын ажыр күүсеткен. Трестиң үлетпүр будурүлгелери продукция будүреринің-даа, сайгарарының-даа планынын күүселдезин чедип алган. Моон алгаш көөрге, эки түңнелдерин чедип ап болурунуң бүгү-ле аргалары тресте бар.

Г. ШУБНИК.
«Тыва көдээ тудуг» трестиң эргелекчизи.

Сибирьниң нефтичилери

Киевтиң болгаш Новосибирскиниң специалистери Барыын Сибирьниң нефть болгаш газ шинчилекчилери чурттаар өөжүп чоруур суурларын ажыглаар кижилерге чурттаар өөжүп чоруур суурларын тепезилелин чогаадып кылган. Блоктардан тургустунган ындыг суур-комплекс бүрүзүнге-ле 2—3 кижи чурттаар өрээлдер, столоваалар, кухнялар, дыштанар холлдар, хеп кургадарын черлер, коммунал хандырылга албанының өске-даа черлери турар. Одалга, суг хандырылга системаларын ажылдап кылган. Бажыңнарның шалаларын электри-биле чылыдаар.

Кежүп чоруур суурларны тудар блоктар чиик болгаш хемчээлин улуг, оларны демир-оруу, автомобиль болгаш вертолёт-биле дамыглап болур. Бир бажыңны наш хонуп иштинде эгелээр.

СЭТА-ның корр.
Киев.

БОДАЛЫМ, САНАЛЫМ

«Шын» солунуун бо чылдың январь 7-де үнген помериндe Тываның көдээ ажыл-агый дуржулга станциязының хой ажылының талазы-биле Токаттыг совхозта даянныр пунктузунуң эргелекчизи, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидаты Н. Болхоевтиң «Хойлан дүк алырын көвүдедир дизе» деп үүлүнге холбаштыр авторларның бижээн үүлдерин номчаан, болумнун бодалдарымны база санаалдарымны бижикседим.

Тываның баштайгы зоотехниктериниң бирээзи болуп, Чөөн-Хемчик, Өвүр болгаш өске-даа районнарга ажылдан чораан, мал ажылын сайыырадырынга үлүг-хуумну киирип чордум.

Шынап-ла, чурт иштинин хою агаар-бойдустун бөйдалынга быжыг турушту мал. Ынчалзажок оон продуктулуу чавыс. Тыва хойну нарын дүктүг сайыраңгай уксаанын кошкарлары-биле хайнакташтырар ажыл Тывага 1958—1960 чылдарда эгелээн болгаш массалыг хевирже шилчээн. Мал ажылының специалистери-даа, малчыннар-даа уксаажыдылга херээн эки база улуг ажыктыг кылдыр көрүп, кичээнгей салып турду. Оон түңнелинде хой ажылының хөгжүлдезинге чамдык чедишкиннер чедип алдынганын дидими-биле чугаалап болур. Ук ажыл Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларынга база-ла массалыг чоруп турган. Оон түңнелинде чартык нарын дүктүг хайнак хойлар тыптып, оон туржук чамдык таварылгаларда нарын дүктүг хайнактар безин көстүп келгилээн. Ынчангаш бирээзи-ле 1 кг бичии-ле ажыг дүк берип турган тыва хойлардан хайнакталып сайыырап өрар хойлар 2,5—3,5 кг дүктү бээр аргалыг апарган. Чамдык коданнар (Чижээ, Баян-Талага иттер) 4—5 кг чедир дүктү берип-даа турзу.

Хой дүк алыр дизе...

Чедишкиннерни ынчан чүнүп-биле, кандыг арга-биле быжыглаар болгаш улам-на калбартыр ужурлуг турганыл?

Бирги эзлчегде, хойнуң бонитировказын (шилип элышкының) кылып доозар, оон дараазында класстар аайы-биле коданнарга тускайлап үзер ужурлуг турган. Ийиде, хойну коданнарга тускайлап үзерде эн бедик дүк продуктулуг, боткур-шыырак хайнактарны шилип алгаш, оларның-биле селекция ажылын кызымак чорудуп, нарын дүктүг кошкарларбиле эдержилгени азы тарып бөозадылганы үш-дөрт чыл, харын-даа оон-даа хой үе дурзузунда чорудуп турган, оон бедик продуктулуг чоруун быжыглаар турган. Класстар аайы-биле үзүп тускайлаан коданнарга өске класстың коданнарын кадып болбас.

Хойнуң дүк продуктулуун бедидери-биле Тывага эгелээн ажыл чүге эчизинге четпээнил? Оон кол чылдагаанды селекция ажылының чамдык районнарга багай чоруттунганындаийикпе, азы шуут чоралаанында деп дөрт чугаалап болур.

Чөөн-Хемчик районнуң совхозтарының хой малында тускайлаан нарын, чартык нарын дүктүг коданнар амгы үеде шуут чок. Чадаанада районнар аразының уксаажыдылга бүдүрүлге чери бедик продуктулуг бүдүрүкчүлериниң үрезин чылдын-на, хой эдержилгезинин үезинде совхозтарның тарын бөозадылга пунктуларынга чедирип берип турар. Тарып бөозадылганың боттуг үре-түңнели-даа. көзүлбес. Ажыл-агый бүрүзү тарын бөозадылга түңнели-биле түс-түс коданнар аайы-биле мериноС уктуг хураганнарны чүге албайн турарыл? Кодан бүрүзүнде ак, кара, шокар, сарыг дээш, кандыг чүзүнүг хураганнар чок дээр! А оларның аразында мериностар, каракульдар, сараджалар, түс чернии холушкак. Бисте хой ажылын сайыырадырының «селекциязы» шокарлаарынче шилчээни ол-дур.

Хой ажылын улам ынай хөгжүдеринге селекция ажылының эн чугулазын айыткан СЭКП Тыва обкомунуң X пленумунуң (1973 ч.) доктаалын күүселир талазы-биле хемчегдер эвээш алдынган. Хойнуң уксаазын экижидип, продуктулуг чоруун бедиделинге селекция ажылының ролю-биле чергелештир быжыг чем баазазын доктаамал турзуп, малдын ажаалга хайгааралын күштелдирери чугула. Мал ажылын хөгжүдериниң негелделеринге дүүштүр боттуг кылдының турар ажылдар районда эвээш. Малга таарымчалыг оран-сава ажыл-агыйларда шоолут чок. Чем баазазы кызыы хевээр. Бедик продуктулуг хайнак хойларның коданнарын тургузуп алыр дээш селекционерлер ажылдар үжурлуг. Хой ажылынга селекция ажылын чорударда, үүрмек коданнарны мөөнүзэри кончуг-ла күзенчиг.

Райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелеми, совхозтар дирекциялары селекцияны мал ажылынга, ылаңгыя хой ажылынга, шын тургузуп турган, хойнуң дүккүр чоруун бедидери-биле практиктиг ажылдарны чорудар ужурлуг.

Бистиң районнуң «Октябрь 30 чылы», «Искра» совхозтарында боогүнге чедир селекционер-зоотехник чок болуп турар. Селекционер чокка селекция ажылы кайын чедишкиннинг боттаныр деп? Райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелинин кадрлар талазыбиле четпес ажылдан турарының херечизи ол.

Дүк бүдүрерин көвүдириниң аргаларын көдүрген саналдарны бистиң районнуң ажыл-агыйларының удургукчулары, специалистери өренип көрүп, боттуг ажылдарны чорутса эки.

А. БАЗЫР-ООЛ.

көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязының Чөөн-Хемчикте улуг инспектору, зоотехник.

КӨРГҮЗҮҮГЛЕР ЭКИ

Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шыларын бедидер дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын Ак-Довурак-ның үлетпүр бүдүрүлгелер комбинадының ажыл-ишчилери изин-биле деткээш, шалыпчы ажылдан турар.

Комбинат эрткен чылдың планныг онаалдаларын чедишкиннинг күүсеткен. Бо чылды база эки темпилиг эгелээн. Бүдүрүлгениң ажыл-ишчилери февральда 100 муң рубльдиг продукциязын бүдүрер планныг турган, 101 муң рубльге күүсеткен. Февральда даалгадан ажыр 90 кубометр демирбетонну, алды кубометр арматура чок бетон кылыгларын, чедиг тонна оргаларны болгаш өске-даа түүлдерни бүдүрген.

Бүдүрүлгеде ажыл-иш марттың бирги чартынында база хайныышкынныг чоруп турар. Планныг даалгалар бүгү көргүзүглер талазы-биле чедишкиннинг күүсеттинки турар. Үлетпүр бүдүрүлге комбинадының бүгү ажылчыннары РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилели-биле танышкан, ону деткип, онгу бөлүк чылын шалыпчы күш-ажылдың чылы болдурарын быжыы-биле шинтаирлээн. Ынчангаш оларның сөөг ажыл-херээ-биле карышпайн турар. Бо чылдың бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүседир дээш оон бүгү пехтеринде болгаш бригадаларында социалистиг чарыш улам калбарын турар.

М. ООРЖАК.

ЧУРУКТА: «Мурнакчы» совхозтуң Чаңгыс-Тейде комсомолчу-аныяктар звенозу кадарчы О. Седен-Дамбаанның коданында сакманщиктер турарлар. Бо аныяктарның бирээзи-ле 80-ден 100 чедир хураганнарны доруктуруп турарлар.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан): Лида Ооржак, Валентина Шагдыр, Лида Хомушку, Михаил Ооржак.

Х. МОНГУШТУҢ фотозу.

Оперативтиг отрядтар—улуг күш

КИЖИЗИДИЛГЕНИҢ БИР ХЕВИРИ

Комсомол организациялары болгаш хоорайда комсомолчу оперативтиг отрядтарның штабы аныяктарның коммунистиг кижизидилгезинге доктаамал кичээнгейни салып келген. Ылаңгыя хоойлу-дүрүмүү хажыдыр, чамдык аныяктарның, элээдилериниң корум-чурум үрээр, арагалаар чоруктарын болдурбас дээш баш удур чорудар хемчегларны кичээнгейниң төвүнде тургускан.

Бо ажылды милициниң уруглар комнатазы-биле кады чорудун, учётта турар болгаш «берге» кижизидилгелиг элээди уруглар-биле тус-туста ажылды экижидириниң тодаргай хемчетлерин ап турар.

Аныяктарның болгаш элээди уруглардың хайгааралы чок, хоойлу-дүрүм үрээр чоруун болдурбазының кол рольдуу комсомолчу оперативтиг отрядын эллээр. Кызыл хоорайның үлетпүр бүдүрүгелеринде, албан организацияларда, өөредилге черлериндe партия болгаш комсомол организацияларынче 57 тускай бижиктерни чоруткан.

ВЛКСМ хооркому оперативтиг отрядтарның ажылын экижидиринче углаган ажылды сөөлгү үеде күштелдирген. Оперативтиг отрядтарның ажылын, оларның дуржулгазын, чедер-четпестерин хооркомнуң бюрозунга, КОО-нуң штабынын болган комсомол активиниң хуралдарынга чаңгыс эвес удаа чугаалашкан. Бо чылын бюрота дугаары 4 профтехучилищеде, ТЭС-те, дугаары 1 профтехучилищеде, өске-даа коллективтерде оперативтиг отрядтарның ажылының дугайын дыңнаан.

№ 1 орук-тудуг участогунда, «Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазында, өске-даа бүдүрүлгелерде оперативтиг отрядтар тургустунга-ла үр эвес үе эрткен. Олар кыска хуусаада боттарының ажылын чогуур децилге организастан шыдаан. А Тыва коммунэнергода, Кызылдың башкы институдунуң филология кафедразында, пассажирлер АТБ-зиде болгаш өске-даа коллективтерде комсомол организациялары ол ажылды, план ёзугаар, дээштиг чорудуп келген.

КОО-нуң штабының ажылы идепкейжээн. Ам оон кежигүннери шупту өөрүнге багдаар ылгавыр постерлиг. Оларга шыныгларны, хорек демдектерни белеткээн. Рейд үезинде бүдүрүлгелерниң, организацияларның автомашиналарын киириштирип турар.

Бо ажылга чамдык эки түңнелдер чедип алдынзадаа бисте кичээнгейни күштелдирее чогуур айтырыглар хой. Ылаңгыя аныяктар ортузунда хоойлу-дүрүм үрээшкиннери ам-даа бар. Бо чорук комсомол организацияларын дүвүретпес аргажок. Милицияның эзирктер сергедир черинге эрткен чылын үүле студентилерден безин 145 кижи кирген. Өөредилге черлериниң сургуулдарының талазындан кем-херек үүлгедир, биче хулаган херек кылыр фактылар база бар болгулаан.

Бисте аныяктарны, элээдилерни шефке алыр талазыбиле элээн ажылды чорутсаа-даа, ол чогуур децилге тургустунмаан.

КОО-нуң ажылы чамдыкта үүле кудумчуларга рейдилербиле кызыгаарланып турары четпес. Бистиң сорулгавыс — шеф ажылын контрольга алыры, милицияның уруглар комнатазының үеёдүнде турар «берге» кижизидилгелиг элээди уруг бүрүзүн комсомолчулар шефке алган турарын чедип алыры болур.

Кайда-даа ажылдаваан, өөрепмейн турар чамдык аныяктарны тодарадыр талазыбиле ажылывыс дыка коншак. А хоорайда ыңдыглар хой. Оларны илередип, ажылга киирери бир кол сорулгавыс болур. Моңу чедип алыры хоорайда корум-чурум үрээшкиннин эвээскедир, улус ажылагыйынга ажылчын кадрларны немээр арганы-бээр.

Ол чугула сорулгаларны шинтирлээр төлээде, оперативтиг отрядтарның составын хоойлу-дүрүм, эрге-чурум талазы-биле билигдер-биле чепсетлеп өөредири негеттиниң турар. Оперативтиг отрядтарның активчилериниң күш-дамыр белеткелиниң айтырыы бисте шинтирааттинген. Олар хоорайның спорт залдарының бирээзинге дуржулгалыг треперлериниң удуртулгазы-биле белеткениң турар.

К. САНГЫ-БАДРА,
ВЛКСМ Кызыл хооркомунуң бирги секретары.

ШАЛЫПЧЫ ЁЗУ-БИЛЕ

«1978 чылда часкы хову ажылдарынга белеткелдиг болгаш ону эрттиреринин талазы-биле «немелде хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалынга «Сельхозтехниканың» бүдүрүлгелериниң механизаторлары болгаш сеткелге ажылчынары шалыпчы ажылы-биле харыысы берип турарлар.

Часкы хову ажылдарынга машина-техниканы дыка хой мастерскаялар коллективтери чедишкиннинг чорудуп турар. Бий-Хем салбырының сеткечилериниң кызымак ажылының ачызында салбыр бо чылдың ийи айларында планныг даалгадан ажыр муң рубльдиг продукциязын сайгарган.

Улуг-Хем салбырының ажылчыннары техника белеткээриниң графигин мурнаа ажылдан турар.

Кызылда каттыжыышкынның мастерскаязы сөөлгү үеде ажылын дыка экижиткен.

Ук каттыжыышкында дигельдиг шимчедикчилер сеткээр-слесарьлар Станислав Луцевич, Петр Байыр-оол, Бий-Хем салбырында кывар үүл аппаратуразының сеткечизи Александр Флоров, токарь Анатолий Завьялов, Улуг-Хем салбырында слесарь Василий Обухов, Кызыл-Мажалык салбырында Күш-ажылчы Алдар орденниң ушку чергезиниң эдилекчизи токарь коммунист Степан Мамышев болгаш өске-даа он-он ажылчыннар шалыпчы ажылдан турарлар.

П. ОЛДЫРЕВ.

Л. И. БРЕЖНЕВ

БИЧИИ ЧЕР

Мен адъютант И. Кравчукбиле база бир автоматчиктиг ап алган мен. Эрес кажар чоллаачывыс машина иштинче ужен хире граната киир каап алган. Даштын машиналарның даажы-даа хөлчок. Биске эң-не чоок дээп полктуң хайгаарал пунктузунче чоруптувус. Аңаа баргаш, чүвениң ужурун айтырыр, билип алгаш, дораан-ла оон ыңай чорупкан бис. Мурнуку шугумга будун чартык километр хире чоокшулаш кээривиске, дайзының миномёттарының адыышкыны дыка айыылдыг апарган, ынчангаш машинавысты ол черинге тургузуп каапкаш, оон ыңай чадаг чорупкан бис. Боо даажы үнүп турар черге чеде бээривиске, дайынчылар-даа эвээш, траншея иштинде балыгланган кижилер човууртап чыдар, бир-ле аныяк лейтенант аажок-ла алгырган, чээрби хире автоматчиктер оңгулар эринде чыдып алган боолаан чыдырлар. Бир стапоктуг пулемёт база боодап чыдыр. Карацгыда бир-ле кижинин:

— Дүрген аткаарлавас болза хоржок. Дүрген аткаарлаар херек!— дээн, коргун, девидээн үнү дыңналып келди. Лейтенант ону:

— Аксың хаг, ол чүү дээрин ол, корга бердиң бе!— деп, алгырып харыылады.

Ол үеде ыда чогум чүү боop турарын эки билбээн турган мен. Траншеяларның ийи дугаар шугуму фашистерниң үүк чок атаказының соонда бирги шугум боop шилчий бергенин-даа билбээн мен. Дайзын ынчан биске быыгланыр чай бербес дээш улай-улай атакалаар деп шинтирлеп алган чүве-дир. Ынчангаш фашистер автоматтарындан боолап, бистиң дайынчыларывыстың ыда-хаая боолаашкынын-даа шоолут тоовайн, үүгле пулемёт боолай бээрге, бичии чыда дүжүп каап, дыка шинтирлиг бурунгаарлап чоруп органын коруп каап, хамык чүвениң аянын тодаргай билип каап мен.

Лейтенантыны оожуктуруп, үүгле каш-ла минутада туттунарын кызыдар, бистиң полугувус машиналарда олуруп алган чоруп олурар, үүгле каш-ла минутада туттунуп шыдаар болзувусса, дораан чедип кээр, танкылар база кел чыдар деп дайынчыларга дүрген дамчыдарын дужаган мен. Өөрээн лейтенант дораан-на ыңай болган. Траншеяның бир талазынче база ол-ла медээни дамчыдары-биле Кравчук маңнан чорупкан. Оон:

— Комиссар ынча дидир, политкилдис начальниги комиссар ынча дидир!— деп, алгырып бар чораанын амдаа утпас-тыр мен.

Ынчан бистиң армияга комиссар деп албан-дужаалды дужүрүп каапканындан бээр үр апарган, комиссар деп сөсту дайынчылар колдуунда дыңпавас апаргаңындан бээр үр апарган турган үе үүве. ынчалза-даа ол сос Кравчукка эң таарышкан, оон өске үүг-даа дээр аайын тыпшаан ышкаш болган.

Дайынның бүгү дургузунда дайынны чеже-даа катап чоогундан көрген мен, ынчалза-даа ол дүне болган тулчуушкунну черле үттур аргам чок. Гитлержилер ынчан ракеталарын өрү чырыды адып алган, оңгул-чиңгил черлер дамчып, бир дөнден бир доңче будуу машинажын каап келзе-келзе, биске мырыңай дыка чоокшулаг келгеннер, оларны колдуунда-ла бистин пулемёдувус тудуп турган. Оон дайзын бир шураар орта, пулемёт база катап адын эгелээш, хенертен ыыт-ла чок барган. Ам үүгле дайынчыларның эвээш саныг автоматтарының даажы дыңналыр апаргаң. Немецтер арта чыда безин дүшеин, боттарының алгы-кыышкызыга, боо-моңгузунуң даажынга дидимненин алгаш, траншеяже хондур-ле маңнажын чоруп органнар. Пулемёт-даа ыыт-ла чок хевээр. Оон бир көөрүмге, өлүг пулемётчикти солдат эр өскээр соортун алган бар чор. Мен-даа дораанна пулемётче халыдым.

Ынчан чер-делегейни сактырымга, фашистерниң маңнажын кел чораан чогенчиг дилиндек черинге сыца бээр чыгыы, бичиилеп келген ышкаш сагындырган. Та кайы хире үргүлүүлээн тулчуушкун үүве, эки-ле билбейн-дир мен. Чаңгыс-ла бодалым — канчан-чоop дайзынны доктаадырыл деп бодап чыткан бо-ла. Ок-боонун даажын-даа, кандыг үүү команда боop турганын-даа дыңнаваан мен. Бир көөрүмге, мээң боолап чытканым дайзыннардан аңгыда, өске-даа дайзыннар база барып ужуп турар мындыг, ол чүл дээрге, бистиң тенриленриве биске дузаалажын чедип келгени ол үүве-дир. Ол аразында бир-ле кижи мээң холумга дээй каапкаш:

— Пулемёдуңарны бо эшке дамчыдып берилер, эш полковник, пулемётчик кижи бодуу аткай аан — деп мындыг.

Хая көрүп кээримге, траншея долдур солдаттар. Шупту-ла чогуур турштарын эрес шалып ээлээн, аваңгыр мергени-даа аажок хөделип турлар. Ол таныязым кижилерни көргеш, бир-ле дөргүл-төрелдерим, чоок эш-өөрүм чедип келген үүве дег өөрүп турган мен, ол кижилер меңээ ол хире эргим чоок кылдыр сагындырын келген. Ынчан гитлержилерниң атаказын ынчаар ойтур шаан каап бис, оон удаваанда совет шериг фашист араатанларның кырынче даш кошке чуулган үүве дег хайнын кире берген. Житомирни хостан алган болгаш шавар халдаашкынын оон-даа ыңай уламчылаан. Солдаттарның аны-дуңмалышкы өзуаунун, бистиң шериглериниң дайынчы эңнайыралынын, олар боттарының кезектерин кайы хире үнелеп хумагалаар чораанының дугайын маңаа тускай чугаалаар бодай-дыр мен.

Кандыг-даа тулчуушкун, кандыг-даа согуушкун каяа үүге-даа боop турган болза, домей-ле олум-чидим, от, хаң боop үүве. Ынчалза-даа Днепропетровщинадан Прагага чедир болган хой янзы тулчуушкуннарның дугайын сактырымга, оларның иштинде бирээзи өскезинден ылгалдыг онзагай үүве база бар. Чижээ, Барвенков-Лозовск чоогунга болган тулчуушкунну бодаарымга, хар-хортукту белинде чедир сускен, арыбажы хат-шуурганга куураарын додуга берген солдат эш-өөрүм караамга көстүп кээр. Бичии черге болган тулчуушкуннарны сактырымга, дайзынның ок-боозунун адаанда өру-куду өпецнээн судноларындa, ыда кевирээрти олуруп, туруп-даа алган солдаттар, хамык ок-боодан, бомбадан хайнын мөөрээн Цемесск мугулдуру караамга көстүп кээр. А Сухуминиң чазаглыг оруу дээш тулчуушкун үезинде довурак-доозунну кандыг үүве дээр! Од довурак-доозун шуут далай эринге чедип чаптыла берген, дээр безин көзүлбес, бажын-балгат, боочепсек, машиналар—шупту-ла куу доозун, ыяштарның будуктары безин халайын бады баргылаан турар үүве. Ол доозун сапык идиктериниң хөм уннарын безин өткеш, хеп-сыныы дамчып, кижилерниң эзт-мага-бодунга ол-ла хевээр чыпшынын тургулаан. Бис ону азын-чем, суг-биле катай хаара ажырып, ол хамаан чок олчаандырзын бодун безин та чеженги сыырган улус бис, чугаалап четпес.

Бир катап , ыңдыг довурак-доозунуг, хүнге орттенир чыгыы изий берген, чазаглыг оруктап, үгер-боолар этпышаан турда-ла, тулчуушкунга белеткенин турган дивизиянга баар дээш машиналыг чоруп орган мен. Оруктуң бир черинге эртер кадчаар-даа арга чок хой машиналарга таварышкаш, машинамны аваа тургузуп каап, оюп эрте бээр чер бодап, ону дилеп ылаштап бар чораап, орук хажыызында бир черге аажок-ла ыыткыр маргышкан турган сержант биле солдат эрге таваржы берген мен. Солун маргылдаа болган.

Үүл дээрге солдат эр госпитальга чыткаш, оон үнүп кээрге, ону курлавырда турар кезекче чорудупкан үүве-дир. Ол солдат ыңаар-даа барбайн, өөрүнден өжегээр чыдып калгаш, оскээр дезе берген кижи үүве-дир. Кайдал ол солдат, дүрген тып эккел дээш, оон соондан сержантыны чоруткан, ол сержант демги солдатты балыгланмырының мурнуу чарыында дайылдажып турган кезээнден барын тып алган. Рота командириниг ийилээ баргаш, мындыг-мындыг үүве болду деп илеткээрге, командир оларны-биле чугаалашкаш, солдатты үүнүдаа канчаар арга чок-тур, сержант-биле кады дедир ол кезекче чоруур апаар-дыр сен деп мынчалган үүве-дир. Ынчангаш олар ийилээ курлавырда кезекче дедир чоруп олурда, демги солдат база катап хедерленип, чорбас кижи мен ол-ла, кезээмге хевээр артып каар кижи мен дээш турупкан мындыг үүведир.

— Бистиң полугувуска турар ужурлуг солдат-тыр бо, дужаалы-даа бар—деп, сержант мээң үүү болган дугайында айтырымга харылавышаан чугаалады.— Дужаал база тогбас, берген даңгыраан база үрээш мындыг кижи-дир бо. Судтаар ужурлуг херек-тир. Ол хирезинде оозун безин билинмес, арта-ла маргыжын турар мындыг кижидир—диди. Ынчаарга солдат турган:

— Даңгырак-даа үревээш, чүнү-даа үревээш мен, эш командир. Тылче дезин чоруп барган эвес мен, кезээмге дезин чедип келген кижи-дир мен—деп, чиктин сургей эзрешкен янзылыг, менээ чугаалады. Мен:

— Кезээцер кайда ийик?— дээримге:

— Дүгде ол кончуг черде улус, фриттериң атаказын ойтур шавар дээш белеткенин турар—дээш, сержантыже шала кылчаш кыдыр көргеш:—А болар дээрге үүгле кончуттупарынга ой боop турар мындыг-дыр—дей-дир.

Ол таварылганы болап көрүнерем, Дүрүм ёзуаар алыр үүве болза, дайыдажыр эрге чок солдат-тыр. Тоц дора дээрде, элээн үе иштинде курлавырга турар ужурлуг кижи-дир, оон кажан чежеп дайылдажыры безин эки билдинмес. Ол хирезинде дораан-на тулчуйн, дораан-на сокчуйн деп үүнүп турар, кандыг кончуг кижи дээр силер! Кайгамчык үүве ол-дур! Ону баштай бодаарга, аваа-ла бир эскет чок бөдүүн факт ышкаш сагындырар. Ындыг болзажок оон, ол бөдүүн фактыдан кандыг түңнел кылын болуруул? Кандыг дээрге, бодунуң командирлериниг болгаш политиктиг удуртукчуларынга, кады разведкага баар, азы кады атакаже кирер ужурзуг эш-өөрүнге бүзүрээр кижи-дир. Оон башка бодунуң кезээнче үүге ынчаар үүткүүр деп. Оон аңгыда, эрес-дидими база кончуг эр болган, кезээде эки тулчуп чораан. Кортук кижи болза, оске кезекче чорударын диляэр турган, аңаа оон кортуун билбес-ле болгай. Чалгаа кижи болза, эш-оорүнге багын билдиртип каан кижи болза, база-ла бодунуң кезээнче үүткүвес, оон ыраарын бодаар.

Ынчаарга ол солдаттың мени арттырып каап көрүнер деп эзрежип турган ротазы онзагай рота эвес мынаан? Чок, ындыг база эвес. Бүгү совет-герман фронтунуң бир үүгүнден бир үүгүнге чедир, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң бүгү-ле медсанбаттарынга «Бодумнуң кезээмче чорудун көрүцер» деп дилегни чеже-даа дыңнаар турган бис! Бодунуң ротазын, полугун, дивизиязын улус чүден артын эргим, чүден артык онзагай, чүден артык эки деп саналар турган. Ындыг болганда, бистиң бүгү армиявыс үүгле шак ындыг «онзагай» кезентерден тургустунган армия турган-дыр-ла.

(Уланчылыг).

ИДЕПКЕЙЖИТКЕН

ВЛКСМ-ниң Тес-Хем райкомунуң чанында комсомолчу оперативтиг отрядтың кежигүннери 15 кижи. Плян ёзугаар ажылдап, тускай графиктиг тургускаш, дежурныйлаашкынны организастап турар бис. Дежурныйлаашкын үезинде хой-пиитниң черлериниге, магазиннерге, Культура бажыңнарынга, школаларга рейдилерни кылып, хой-пиитниң черлериниче кирер эжиктерни, от салыр черлерни эргин көөрүн чурумчуткан. Бүгү-ле болуушкуннарны, алдынган хемчеглерни тускай журналга дедиктеп турар.

Бо чылдың январьда комсомол райкомунуң ажылдакчыдары-биле кады ийи удаа рейд кылып, милицияның уруглар комнатазының үеёдүнде турар пазы четпестерниң хостуг үезин канчаар организастаанын, арага аймаан садарының чурумун магазиннерде сагып турарын тодараткан. Оон түңнелдерни КОО-нуң штабынга чугаалашкан. Рейдилер, дежурныйлаашкынар түңнелдерин ёзугаар материалдарны «Комсомолчу проженторга» дамчыдып берип турар.

Комсомол райкомунуң чанында КОО-нуң кежигүннери бир катап рейд үезинде пиитилелге ажыктыг ажыл ылгабайн турар үш кысты тодараткаш, «О. Шынаа» совхозче сакманщиктедип чоруткан. Дежурныйлаашкын организастаарда милицияның дежурныйлары болгаш дружинниктер-биле харылзааны доктаамал тудун келдиис. Январь айда он бир шаг үезинде чедир будумчу кезин чораан ийи элээдилерни тодарадып, ада-иезин дыңнап олурда, оларбиле беседалашкан.

Сөөлгү үеде районда КОО-ның ажылының идепкейжээн эки түңнелдерни берип турар. Аныяктарның болгаш пазы четпестерниң иштинде хоойлу-дүрүм үрээр чорук эрткен чылдың бо үезинге децилгге кызырылган. Оперативтиг отрядтарның ажылынга райкүүскомнуң иштики херектер кылдызы улуг дузаны ледирип турар. Профилактиктиг хемчеглерни, рейдилерни бир демниг чорутканы, корум-чурум үреп, төларынче сундугар ийи-чаңгыс аныяктарны болгаш пазы четпестерни шыңгыы учётка алганы, эдип чажар күш-ажыл колонияларындан хосталып келгеннерни ажылга киирери чергелиг ажылдарны идепкейжиткени чамдык эки түңнелдерни берген. Милицияның уруглар комнатазының учёдунда турарларны шефке ап, комсомолчуларга даандырган.

Бисте чамдык оперативтиг отрядтар дежурныйлаашкынче үзе-даа ооң түңнелдерни журналга бижиири-биле кызыгаарланып турар. А ооң изи-биле медээлерни комсомол организацияларынче, коллективтерже чорутпас чоруктар бар. Бо четпестерни дарый чайлаткаш, хой-пиитниң корум-чурум камгалалының талазы-биле ажылывысты үениң негелдезинге дүүштүр тургузар сорулгалыг бис.

М. ИДАМЧАП,
ВЛКСМ Тес-Хем райкомунуң чанында комсомолчу оперативтиг отрядтың командири.

(Эгеин №№ 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67 «Шында»).

УКРАИН ССР. «Шахтёрскантрацит» каттыжыышкынның Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылы аттыг шахта эргелеп Донбасста мурнакчы эргелеп-дериниң бирээзи. Үш чыл улаштыр ооң коллективинге СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугун тыпеып келген.

Чарышка үлегерни Селиверст Федорович Билыкка баштаткан арыглаг шахтазының даг ажылчыннарының ажылдан турары № 6 участоктуң дагжылары көргүскеннер. Коллектив чыл опаалдазындан ажыр 30 муң тонна одаар чүүлдү казарын болгаш үш чылдың планын августа, Шахтёрлар хүнүнге чедир күүседирин хүлээнген.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан оң талазынче) бригадир С. Ф. Билык, даг ажылчыны, профсоюлдуң участок комитединиң даргазы П. Е. Падерин болгаш участок начальниги Г. П. Абрамов олар.

Л. САМСОНОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ЧӨПТҮГ ЧОРУК ТИИЛЭЭН

Негрлериҥ хамааты эргелери дээш шимчээшкиниҥ идепкейлиг киржикчизи Дж. Харристи өлүрер деп америк эрге-чагыргаларыҥ үндүрген шииткели совет хой-ниитиниҥ килеңнээшкиниҥ удурланыышкынын болдурган. Патриотту камгалаан митингилер, хуралдар бистиҥ чүртүвүс эртип турар.

— Америк демократия бодунуҥ араатанызыг арыын база катап көргүскен— деп, Тбилисиде «Исави» деп идик даараар бүдүрүлге каттыжыышкынынаҥ быжыктызы М. Кевхишвили чугаалаан.

Грузиялыг В. И. Ленин аттыг политехникти институдунга, Тбилисиниҥ «Электроаппарат» деп бүдүрүлге каттыжыышкынына болган митингилериҥ киржикчилери өлүрүп шаажылаар шииткелди күш чок болдурарын шиитпирлин-биле негээн.

— Кижиниҥ эргелерин АКШ-та базым бүрүзүнде-ле каржызы-биле хажыдып турар, Ооҥ чаа чижээ — соокызы ылгаар чоруккa, мөлчүлгеге болгаш дерилеэшкинге удур идепкейлиг демиселчи Дж. Харристи өлүрүп шаажылаар дээш белеткенин турары болур. Араатаннарга каргыш четсин—деп, Туркменияда эң улуг даарапылга фабриказын тудуп турар тудугжуларыҥ хуралынга алдарлыг дапчы С. Яковлев чугаалаан.

«Кижиниҥ эргелери дээш демиселчиниҥ амы-тынынга кыжаныр келген айыылды чайладыр!», «Джон Харриске хосталга!» деп негелделерни чүттүҥ бүдүрүлге колдентиринге эртвен митинг, хуралдарыҥ киржикчилери негээн.

(СЭТА).

НЕЙТРОННУГ БОМБА ТУРБАС

Бистиҥ бригадавыста янзы-бүрү националдарыҥ кижилери — орустар, украиннер, казахтар ажылдап турар. Найыралдыг ажылдап турар бис, чыл бүрүде тараа дүжүдүн көвүдевир, боттарывыстың уругларывысты ажылды билир кижилер, патриоттар кылдыр кижизидер дээш түүкүл бисти каттыштырып турар.

Дайынныг үржүктарын эки билир бис. Ынчангаш АКШ-ка нейтроннуг бомбаны бүдүрер, ону Барыын Европа чүттарынга эккээр дээш планнар дугайында дыңнадыг бисти килеңнеткен.

Бомбүрзектиҥ тайбыңга ынакшылдыг кижилериниҥ күжениишкиннери үре-түңнелдиг болган турарын күзеп турар бис. Тайбыңны быжыглаар дугайында ханы сагыш салыышкынын болдурган совет туруш калбак деткиишкинни алган. Чепсекти эңдере бүдүрерин соксадыр херек. Нейтроннуг бомбаны бүдүрерин болдурбас дугайында дутуржулганы бүгү улустарныҥ эрге-ажыкка дүүштүр чараны чугула. Бүгү чүттарныҥ уруглары хүше, тайбың дээрге өөрүп туразын, олар дайын деп чүвени кажан-даа билбес болзун!

М. БАЙТУСОВ,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, «Чөөн-чүктүҥ херели» колхозта бригадир.
АЛМА-АТА.

Америк дайынзырактар нейтроннуг бомбаны бүдүрерин чедип алырын, ону НАТО чүттарынга тургузарын оралдажып турар. Чаа чепсектиҥ сорулгазы — кижилериҥ массалыы-биле узуткаары. Ындыг бомба частыр болза, бажыңнар—ээ чок, театрлар—корукчу чок, библиотекалар— номчукчу чок артар. Ындыг чепсек кымга ажыктыг боор?

АКШ-ка нейтроннуг бомбаны бүдүрер деп турарынга совет кижилер шиитпирлин-биле удурланып турар. Бир эвес ону бүдүрүп эгелээр болза, чепсекти эңдере бүдүрериҥе идиг боор ийик. Кайы-даа талада нейтроннуг чепсекти бүдүрбезин дугуржүп алыр дугайында саналды Совет Эвилели үндүрген. Ол дээрге бистиҥ кошпаабысты эвес, а бистиҥ чүртүвүстүҥ тайбың дээш демиселдиҥ мурнуку одуруунда чорун турарынаҥ херечизи. Совет Эвилели бодунуҥ күжениишкиннерин ядролуг дайынныг айыылын чайладырынче кезээде угландырын келген. Ядролуг бомба турбас-даа!

Натан РЫБАК,
чогаалчы, тайбың камгалалыныг совет комитединиҥ даргазының оралакчызы.
КИЕВ.

(СЭТА).

ХАМААТЫ ЭРГЕЛЕР ДЭЭШ

ВАШИНГТОН. Негрлериҥ хамааты эргелери дээш маадырлыг демиселчилер Бенджамин Чейвиске баштаткан «Уилмингтониҥ он кижизин» карабажыңдан хостаар дээш демиселди америк хей-ниити уламчылап турар. Ак бажыңныҥ чанынга болган чысиалдың киржикчилери «Уилмингтониҥ он кижизин» хостаарыныҥ хемчегларын доп-дораан ап чорударын негээннер. Он галазында солагай чуруктa—Бенджамин Чейвис.

АДН—СЭТА-ныҥ телефотозу.

ИЗРАИЛЬ АГРЕССИЯНЫ УЛАМЧЫЛАВЫШААН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ливаниҥ мурнуу районнарындан израиль шериглерни үндүрериниҥ эргежок чугулазының дугайында КНО-нуҥ Айыл чок чорук Чөвүлелиниҥ резолюциязын күүсетпейн, харын чаа-чаа девискээрлерни эжелеп ап турар израиль шериглериниҥ ходелиишкиннеринге хамаарыштыр хомудалды КНО-нуҥ чиңгине секретары К. Вальдхаймга Ливан кылган.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливаниҥ мурнуу талазында үгер-бөө даштаашкыннары сөкеавайн турар. Израиль шериглер Тир хоорайны болгаш ооҥ чоогунда турар Рашидия база Бурдж Аш-Шимали дээр палестин лагерьлерни үгер-боолар-биле адып, агаардан бомбалап турар. Израиль бо хүннерге чедир Ливаниҥ 2 муң дөрбелчин километр девискээрни эжелеп алган.

Удурланыышкынныҥ палестин шимчээшкининиҥ болгаш Ливаниҥ национал-патриоттуг күштериниҥ каттышкан отрядтары дайзынга удур туруштуг тулчуп, ооҥ тыылынче согуушкуннарны таварыштырып турар. Израиль шериглер Тир хоорайга 3,5 км четпейн чорда оларны ара доктаатган.

Израильдиҥ шериг-агаар күштери америк шарик бомбаларны, «Ф-15» дээр хыдыкчы чаа самолёттарны, а ол ышкан Америкага бүдүрген моторлуг, израиль «Меркава» деп чаа танкыларны мурнуу Ливанга эң баштай ажыглааннар.

Израиль дайынзырактарыныҥ эжелеп алган девискээринден дезип үнер ужурга таваржып турар кижилерге «дуаа» коргүзерин Каттышкан Штаттар планнап турар дээр дугайында АКШ-тыҥ күрденартаментизиниҥ төлээлекчизиниҥ медеглелин Ливан сойгалаан, ол болза Вашингтониҥ ыядыр арын чок база бир чаа үүлгедин-дир деп үнелээн.

Каттышкан Штаттар бо пропагандиснчи бодалын Вашингтониҥ агрессорну деткиҥ турарынаҥ, чепсектн болгаш шериг техниказын, ооҥ иштинде «Ф-15» болгаш «Ф-16» деп чаа самолёттарны берин турарынаҥ тодаргай фактыларын чажырар, хой-ниитиниҥ кичээнгейин чардыктырар дээш бодан алгынын Ливан найысылалда политиктиг таайылбырлакчылар демдеглеп турар.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тыҥ президентизи Дж. Картериҥ болгаш Израильдиҥ премьер-министри Бегиниҥ аразында чугаалажыышкыннар Ак бажында март 21-де эгелээн.

Каттышкан Штаттар Израильдиҥ Ливанда дайын чорудулгаларын сокеадырын чедип алыр, ооҥ израиль шериглерин доп-дораан үндүрер талазы-биле Айыл чок чорук Чөвүлелиниҥ резолюциязынга дүүштүр бодунга хүлээлгени алган хирезиндە-ле, бо талазы-биле херек кырында чүүдаа кылбайн турар. Чепсек садары, экономиктиг деткимче коргүзери АКШ-таҥ долузу-биле хамааржыр турда-ла, Израильге хамааръштыр дээштиг ыйыышкын кылбайн, аксы-биле аал көжүрүп турар.

Ооҥ-биле кады Бегин АКШ-та сионнсчи күштүг быразынга даянын алгаш, Ливаниҥ мурнуу талазын Израильдиҥ эжелеп алырын уламчылаар дугайында планын Вашингтонда анпаргаи. АКШ-тыҥ чазаа бо план-биле чөпшээрежиптерин чедип аптар боор мен деп, Бегиниҥ бүзүреп турарын америк парлаага дыңнаткап.

ОЙТУР ШАВАР

ДАМАСК. Дешпилгелиг араб күрүнелер фронтузунуҥ кежигүннери чүттарныҥ даштыкы херектер болгаш камгалал министрлериниҥ чөвүлел хуралы Дамаскыда доозуалды КНО-нуҥ чиңгине секретары К. Вальдхаймга Ливан кылган.

Ооҥ-биле кады Бегин АКШ-та сионнсчи күштүг быразынга даянын алгаш, Ливаниҥ мурнуу талазын Израильдиҥ эжелеп алырын уламчылаар дугайында планын Вашингтонда анпаргаи. АКШ-тыҥ чазаа бо план-биле чөпшээрежиптерин чедип аптар боор мен деп, Бегиниҥ бүзүреп турарын америк парлаага дыңнаткап.

Израиль дайынзырактарыныҥ эжелеп алган девискээринден дезип үнер ужурга таваржып турар кижилерге «дуаа» коргүзерин Каттышкан Штаттар планнап турар дээр дугайында АКШ-тыҥ күрденартаментизиниҥ төлээлекчизиниҥ медеглелин Ливан сойгалаан, ол болза Вашингтониҥ ыядыр арын чок база бир чаа үүлгедин-дир деп үнелээн.

Каттышкан Штаттар бо пропагандиснчи бодалын Вашингтониҥ агрессорну деткиҥ турарынаҥ, чепсектн болгаш шериг техниказын, ооҥ иштинде «Ф-15» болгаш «Ф-16» деп чаа самолёттарны берин турарынаҥ тодаргай фактыларын чажырар, хой-ниитиниҥ кичээнгейин чардыктырар дээш бодан алгынын Ливан найысылалда политиктиг таайылбырлакчылар демдеглеп турар.

ИЗРАИЛЬГЕ АМЕРИК БОО-ЧЕПСЕК

ВАШИНГТОН. Израиль болаа, америк шериг техниказын болгаш боо-чепсээн Чоокку Чөөн чүкте эң хөлөө ап турар чүрт болу бергеи. Америк парлалганы сан-медээлерни өзүгаар алырга, Тель-Авив соолгу алды чыл дургузунда АКШ-таҥ 7 миллиард доллар түүге боо-чепсектн алган. 1973 чылдың октябрьда турганынга бодаарга, ам Израиль АКШ-таҥ шериг техниказын болгаш ок-чемзекти беш катап хөлөө ап турар.

Израильдиҥ шериг-агаар күштери америк шарик бомбаларны, «Ф-15» дээр хыдыкчы чаа самолёттарны, а ол ышкан Америкага бүдүрген моторлуг, израиль «Меркава» деп чаа танкыларны мурнуу Ливанга эң баштай ажыглааннар.

Израиль дайынзырактарыныҥ эжелеп алган девискээринден дезип үнер ужурга таваржып турар кижилерге «дуаа» коргүзерин Каттышкан Штаттар планнап турар дээр дугайында АКШ-тыҥ күрденартаментизиниҥ төлээлекчизиниҥ медеглелин Ливан сойгалаан, ол болза Вашингтониҥ ыядыр арын чок база бир чаа үүлгедин-дир деп үнелээн.

Каттышкан Штаттар бо пропагандиснчи бодалын Вашингтониҥ агрессорну деткиҥ турарынаҥ, чепсектн болгаш шериг техниказын, ооҥ иштинде «Ф-15» болгаш «Ф-16» деп чаа самолёттарны берин турарынаҥ тодаргай фактыларын чажырар, хой-ниитиниҥ кичээнгейин чардыктырар дээш бодан алгынын Ливан найысылалда политиктиг таайылбырлакчылар демдеглеп турар.

Таңкыларга удур ракеталар-биле чепсеглеңгей вертолёттар, таңнылдаашкын суднолары, «Ф-15» болгаш «Ф-16» дээр эң чаа бомбалакчы шүүрүгедекчилер, ок-чемзектер Пентагондан Тель-Авивте кээп турар. «Чарист» дээр израиль танкыларны америк акшамөңгүнүҥ күсели-биле бүдүрүп турар. Чүгле келир чылын безин Израильдиҥ шериниҥ дегкиринде америк бюджеттен 1 миллиард долларды бөөр, а «аайыл чок чорукту хандырарыныҥ талазы-биле дузаламчы» программазынга киргиштир 785 миллион долларды бөөр дээн.

Бо чылдың февральда АКШ-тыҥ президентизи Картер «Ф-15» болгаш «Ф-16» дээр 90 самолётту Израильге бөөр дугайында шиитпирлин үндүргеи. Ооҥ аңгыда, 175 америк шериг самолёттарны немей алырын Тель-Авив база орааладжып турар.

(СЭТА).

КОЛ СОРУЛГА

ЛУАНДА. (СЭТА). Партиялың 1-ги съездизинге хүлээн алган программазында —Күш-ажылы партиязы МПЛА-ныҥ делегей харылзааларынга хамаарыштыр салып турар кол сорулгазы болза делегейниҥ ажылчын шимчээшкини-биле болгаш марксизм-ленинчи партиялар-биле харылзааларны хөгжүдерин болгаш быжыглаары болур.

Социалистиг дем каттыштырылга чүрттары-биле пайыралдың болгаш бот-боттарывыҥ аразында кады ажылдажылганыҥ харылзааларын быжыглаары партиялың ажыл-чорудулгазының кол угланыышкынларының бирээзи болур деп, ол документтиде айыткан.

Интернационалчы партия болганда Күш-ажыл партиязы—МПЛА, Африканың, Азияның болгаш Латин Американың улустарының пационал-хосталгалыг шимчээшкилер, оларның империализмге, колониализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур демиселин идепкейлиг деткиир деп программада айыткан.

Социал-экономиктиг системалардан хамаан чокка, тускай догуннаан чорукту, национал хамааръштас чорукту, девискээриниҥ бүдүн чоруун хүндүлээриниҥ, агрессиядан болгаш иштики херектерге холгаарлан киржиринден ойталаарының, деҥ эргениҥ, кайызынга дамыктыг чорукту болгаш тайбың ынакхелбээ догуннаарының үндезининге делегейниҥ бүүгү чүттары-биле харылзааларны хөгжүдериҥе беленни программада илереткен. Күш-ажыл партиязы—МПЛА агрессчи шериг блоктарынга удурланыр турар.

Марксисчи-ленинчи партиларның сырый каттыжыышкынынга болгаш оларның чаңгыс эвин бажыглаарынга Күш-ажыл партиязы — МПЛА чүткүп турарын программада база чарлаан. Ол болза «бүүгү делегейге социализмниҥ шүүт тиилээриниҥ кол негелдеги болур» деп, ол документтиде айыткан.

МИНИСТРНИҢ ИНТЕРВЬЮЗУ

КУВЕЙТ. (СЭТА-ныҥ корр). Ийи чүрттүҥ эрге-ажыктарынга таарыштыр хүндүлежиринин, бот-боттарыныҥ иштики херектерин холгаарлашпазынын, бүзүрежиринин болгаш кайызынга-даа ажыктыг болурунуҥ принциптеринге үндезилеттиген эки харылзаалар Совет Эвилели биле Кувейтиниҥ аразында тургустуган. Ол дугайын Кувейтиниҥ даштыкы херектер министри, премьер-министриниҥ оралакчызы Шейх Сабах аль-Дуабер ССРЭ биле Кувейтиниҥ аразында дипломаттыг харылзааларны тургускаанының 15 чыл ооҥ-биле холбаштыр медеглээн. Бистиҥ чүттарывыстың аразында культура талазы-биле кады ажылдажыгланың болгаш информация солчулгазының дугайында дугуржулгаларны чарган деп, СЭТА-ныҥ корреспондентизи-биле беседада министр дедиглеин. Ол дугуржулгаларда көрдүүгеи программаны амыдыралда боттандырын турар. Ооҥ аңгыда бистиҥ чүттарывыстың аразында доктаамал болгаш үргүлүг хөгжүп турар садыг харылзаалары тургустуулган.

Чоокку Чөөн чүк айтырыын Палестинаның араб улузунуҥ эрге-ажыктарынга каражалыг ылдыр шиитпирлээриниҥ оралдажыышкынын Кувейт канчаар көрүп турарының дугайында айтырыгга харыылан тура, ол айтырыг талазы-биле Кувейтиниҥ туружу илдеҥ деп, министр чугаалаан. «Чоокку Чөөн чүк айтырыы» деп адаар айтырыгның үндезининде Палестинаның айтырыы турун турар. Ол районда тургуступ келген кризистиг байдалдың өзөө болза ол айтырыг бооп турар.

БОННУУ-БИЛЕ АЛЫРГА...

БОНН. (СЭТА-ныҥ корр.). Беш уругдарның пеин Г. Леммерсдорф дээрзи Мантейм хоорайда социал айтырыглар талазы-биле ведомствога барган. Ооҥ херээн шыгжаан папканы ол албан чериниҥ албан-хаакчызы эккелген. 1977 чылда Герман компартиязының кежигүнүнге ооҥ чүте кирген тайылбырлаан болгаш ооҥ чуруун парлаан ГКП-наҥ ол хоорайда «Магейм конкрет» солунун ол папкада кошканын ол кайгаан коруп каан. Капикулдар үезинде ооҥ уруу Хайкениҥ ГДР-ге чораанын болгаш ол чүрттүҥ дугайында ооҥ эки деп чугаалаан турганын база ында бижип каан болган.

— Бо бүгү үүлдер чүте мөөн херээн аразында бар апарганы ол?—деп, Леммерсдорф айтырган.

— Бистиҥ ведомствовуска кээп турар улустарны эки биле ужурлуг бис—деп, дүжүмет харылаан.

Эрткен чылын Гамбургка болгулаан кем-буруулуг үүлгедиишкиниҥ статистиктиг даңнызында чыскаалдарны «кем-буруулуг» үүлгедиглер болүүнге киргеи деп, «Үнэсре цайт» солун бижээн.

Боннуу-биле алырга, сетил ооҥкургалдыг чүрттаары херек кырында шыпан-ла бир янзы шинчилиг болу бергеи...

Мюнхенге болган ацыяктар конференциязына чүве чугаалап тура, башкы М. Вайс эрге-чагыргалар ону бодунуҥ шиитпирлиг хөлөзилеп алырын оралдажып турганы-ныҥ дугайын чугаалаан. «Тат» дээр неделя саныда үнер солуныҥ бижип турары-биле алырга, «Ынчан силер политиктиг ажыл-чорудулганы хостуг чорудуп болур ийик силер. Ону силерге удур ажыглавас ийик» деп, конституцияны камгалаар талазы-биле ведомствоныҥ төлээлекчизи аңаа медеглээн.

ГКП кежигүнү Г. Штайнбихлер «профессияларга хоругдалдар» дээр үүлге канчап таварышканының дугайын СЭТА-ныҥ корреспондентизинге чугаалап берген.

— «Конституцияга шынчы чорукту» хынаарының комиссиязынга мен педагогика университетиниҥ студентизи турган. Чилиниҥ демократтарының демисели-биле эстеткил каттыштырарының хөделиишкиннеринге киришкен, 1973 чылда аныяктарны болгаш студентилерни Берлинге болган бүгү-делегей фестивалынга чораан деп буруудаткан.

Бодумнуҥ политиктиг үзелбодалымдан ойталаарымны негээн деп, Штайнбихлер уламчылаан. Эң баштай эдээрти, а ооҥ соонда шүүт-ла дорту-биле оларның шиитпинуу болурун санаалдаанар. Ооҥ садыызынга школага ажылдаарын чөпшээрээрги аазаанар. Мен шүүт-ла ойталап каапкан мен. Оон эгелээн, «башкы болун ажылдаарын бодаан-даа хөрөө чок» деп меңээ медеглээннер.

А. УРБАН.

УДУРЛАНЫЫШКЫН ЧЫСКААЛДАРЫ

АММАН. (СЭТА). *Израиль шериглериҥ Ливанче оор өзү-биле галдаакыга болган агрессориҥ тайбың чүрттакчыларга хамааръштыр ажылдашкыннарынга удурланыышкын чыскаалдары Израильдиҥ эжелеп алган девискээрлеринде колбарып турар. Араб чоннуҥ шак ындыг калбак болган күштүү удурланыышкынынга Бегиниҥ чаава эрге-чагыргаа кирсеш, бир дугаарында таваржып турарын ук чериҥ парлалгазы айтып турар.*

Израильдиҥ эжелеп алганы, Иордан өзениҥ барын талакы эриктеринде хоорайларның болгаш суурларның чүрттакчыларының удурланыышкынын базары-биле карыс шаардаларның болгаш өйнын чок чорук шериглериниҥ болүүн октаан. Каландилга шаардаар-биле үскүлежиишкин үезинде элээн каш кижи балыглаттырган, ийи кижини израиль кан куяк машина-биле баатырып өлүргеи. Газа секторунда Хан-Юнис хоорайга чыскаалган кижилерни боолар дугайында дужаалды эжелекчи эрге-чагырга берген. Түүнелинде элээн каш кижи аар балыглаткан.

Галаниҥ шериг трибуналы чыскаалдан түдүп алган кижилерни судтап турар.

Барыын талакы эриктe Наблусе, Рамаллаге, Эрике, Хебронe, Дженине хоорайларга болган чыскаалдорныҥ киржикчилери шаардаалар машиналарынче болгаш бронетрёнспортёрларже даш дажаан, кудумчуларга баррикадаларны тургузуп турган. Барыын эриктиҥ хоорайларының болгаш суурларының үй иргүүнге ажылчы чоннаының ажыг соксадыышкыннары болгулаан, школаларны, магазиннерни хаган.

СОВЕТ-КЫДАТ ХАРЫЛЗААЛАРГА ХАМААРЫШТЫР

Тайбыңга ынакшылдыг ленинчи политиканы амыдыралга чорутпушаан, Совет чазак ССРЭ-ниҥ болгаш Кыдаттың аразында харылзааларны таарыштыр шиитпирлээринче угланган шынчы чоруктун чүткүлүн удуртулга болдургаш, ол харылзаалар дугайында айтырыгны принциптиг көөрүп үргүлүү илергейлеп келген болгаш илергейлеп-даа турар.

Совет-кыдат харылзааларны чогумчудуп болгаш ийи чүрттүҥ улустарының үндезин эрге-ажыктарынга, тайбың болгаш социализм хөрөөнге ажыктыг кылдыр өкижидип болур үндезин кылдыр алдынар ындыг принциптерни СЭКП-ниҥ XXIV болгаш XXV съездилеринге бадытканы билдингир болгай. Ол принциптер Совет Эвилелиниҥ тодаргай болгаш боттуг эгелээшкиннери-биле чайгылыш чокка быжыглаттынып келген. Каш удаа тодаргай саналдарны тургускулаан. чижээ, Күштү ажыглавас дугайында кереэни (1971 чыл), Халдашпас дугайында кереэни (1973 чыл), чарарының дугайында, Дээди деңнелге ийи таланың төлээлекчилериниҥ ужуражыышкынын өрттирер дугайында. Экономика болгаш культура талазы-биле кады ажылдажылганы, өртем-техниктиг харылзааларны, кадык камгалалының, хой-ниити организацияларының шугуму-биле болгаш өске-даа ол янзылыг үүлдериҥ талазы-биле кады ажылдажылганы дагын өгелээриниҥ дугайында саналдар хамаардыр.

ССРЭ-ниҥ болгаш КҮР-нуҥ аразында харылзааларны чаагай кожа-хелбээ турар чоруктун орунуҥе дедир өөлдирин киирер кара чаңгыс сорулганы салган ол инициативаларны кыдат тала бир-ле болза, хүлээвейн, чок-ла болза, харыы чокка арттырып каап келген. Ынчалзажок бүгү делегейге тайбыныҥ быжыглаары дээш төөгүлүг харылсалганы болгаш совет-кыдат харылзааларны чогумчудар дугайында сагыш салыышкынын удуртулга болдурган ССРЭ чаагай тура-соруктун чаа базымын кылырын шиитпирлээн.

Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының сессиязының бүдүүзүнде ооҥ Доктаамал комитединче 1978 чылдың февраль 24-те ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиуму Кыйгырыг чорутканы.

Сөөлгү чылдарда совет-кыдат харылзааларны шыңгыы дүвүрээзинни болдурбайн барып шыдаваа шак ындыг бүүштүг апарган деп, ол Кыйгырыгда чугаалаан. Турун турар байдал бүзүрешпес чоруктун байдалын тургузарынга, ийи күрүнениҥ аразында харылзааларда дүшкүүрлүг чорукту чидиглендиреринге чедирип кел чыдар. Совет Эвилелиниҥ болгаш Кыдат Улус Республиканың улустарының күзел-чүткүлдеринге база идегелдеринге дүүштүр совет-кыдат харылзааларны чогумчударынче угланган чогуур практиктиг хемчегларны алырын совет болгаш кыдат улустарының үндезин эрге-ажыктары негеп турар.

Совет чазак болза, ССРЭ-ниҥ болгаш КҮР-нуҥ аразында харылзааларны чаагай кожа-хелбээ турар чоруктун оруктарынче өөлдирин киирериҥе угланган тодаргай саналдарны каш удаа көдүрүп, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге Кыдат-биле харылзааларны чогумчударынга ССРЭ-ниҥ беленин илергейлеп келген. ССРЭ-биле харылзааларын КҮР тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге таарыштыр тургузуп болур ийик деп. Кыдат Улус Республиканың чазаа бодунуҥ талазындан албан хуузу-биле медеглеп келген. Совет улус Кыдатты найыралчы, чечектелген улуг күрүне кылдыр көөрүн сеткилдиҥ ханызындан күзеп турар.

Совет улустуҥ тура-соруун болгаш күзел-чүткүлүн илергейлевишаан, ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиуму ССРЭ-ниҥ болгаш КҮР-нуҥ аразында харылзааларда амгы чогумча чок байдалды чайладырын, харылзааларны улам ынай чидиглендиреринин айыылдыг чорудулгазын ара доктаадырын чедип алырынга бодунуҥ беленинин дугайын база дагын медеглээн. Ол медеглелдиҥ алыс утказы черле билдингир, чүге дизе, ол айыылдыг чорудулга барып-барып бистиҥ чүрттарывысты болгаш улустарывысты, Ыраккы Чөөн чүкте, Азияда болгаш бүгү делегейде тайбыныҥ салым-чолун шыңгыы уржүктарлыг айыылга таварыштырып болур болгай.

Боттарының харылзааларынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге үндезиленир болгаш ону делегейниҥ чогуур актызы болдурар деп ийи таланың илергейлээн күзелин херек кырынга боттандырар төлээде, ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиуму Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниҥ болгаш Кыдат Улус Республиканың аразынга харылзаа байдалдарының принциптериниҥ дугайында бистиҥ чүрттарывыс кады кылган медеглел кылырын саналдап турар. Талаларр боттарының харылзааларын деҥ эргениҥ, бот-эргелерин хүндүлежириниҥ болгаш девискээрлериниҥ бүдүн турарының, бот-болунун иштики херектериҥе холгаарлашпастың болгаш күштү ажыглавастың принциптерин быжыы-биле барымдаалавышаан, тайбың кожа-хелбээ турарынга үндезилендир тургузар дугайында кады кылган медеглел бистиҥ харылзааларывысты чогумчударынын хераан бурунгаарладын болур ийик кылдыр Совет Эвилелинде санап турар.

Ындыг документирни кылып үндүрериниҥ алыс идеязы кыдат талага таарыжыр чүве болза, медеглелдиҥ кайы-даа талага таарышкан текстизин болдунар-ла аргазы-биле кыска хуусаада дугуржуп алыр төлээде, четчири-биле бедик деңнелге ийи таланың төлээлекчилериниҥ ужуражыышкынын эрттирерин санаалап турар бис.

Кыдат Улус Республиканың төлээлекчилерин хүлээп алырынга Совет Эвилелинде белен деп Кыйгырыгда чугаалаан. Бир эвес кыдат тала совет төлээлекчилер айыттынган сорулга-биле Пекинге келири чогумчалыг кылдыр көөр болза, анда база чөпшээрежир бис. КҮР-нуҥ совет-кыдат харылзааларны чогумчударынче угланган саналдарын көөрүнге боттарывыстың талавыстан белен бис.

●

Ол чугула документ Кыдат-биле харылзааларны тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге таарыштыр, кайы-кайызының эрге-ажыктарын барымдаалап турган база баштайгы удаанын кандыг-бир негелделери чокка чогумчударынче Совет Эвилелиниҥ чүткүлүн тодаргай илергейлеп турар.

Ынчалзажок КҮР-нуҥ удуртулгазы бо-даа удаада мөзү чок турушту эдээп алган. 1978 чылдың март 9-та ол удуртулга бодунуҥ мурнунда көдүрүп турганы баштайгы удаанын таарымча чок негелделерин катаптаан, ол негелделериҥ алыс утказы чүл дээрге, ийи чүрттүҥ күрүнелер аразының харылзааларының айтырыгларын чогум дорт чугаалажырындан чайлары болгаш Совет Эвилелиге хамааръштыр бодунуҥ найыралчы эвес угланыышкынын уламчылаары болуп турар.

Күрүнелер аразының харылзааларын үндезини-биле экижидер сорулга-биле боттуг харылзаларны тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге таарыштыр, кайы-кайызының эрге-ажыктарын барымдаалап турган база баштайгы удаанын кандыг-бир негелделери чокка чогумчударынче Совет Эвилелиниҥ чүткүлүн тодаргай илергейлеп турар.

Ынчалзажок КҮР-нуҥ удуртулгазы бо-даа удаада мөзү чок турушту эдээп алган. 1978 чылдың март 9-та ол удуртулга бодунуҥ мурнунда көдүрүп турганы баштайгы удаанын таарымча чок негелделерин катаптаан, ол негелделериҥ алыс утказы чүл дээрге, ийи чүрттүҥ күрүнелер аразының харылзааларының айтырыгларын чогум дорт чугаалажырындан чайлары болгаш Совет Эвилелиге хамааръштыр бодунуҥ найыралчы эвес угланыышкынын уламчылаары болуп турар.

Күрүнелер аразының харылзааларын үндезини-биле экижидер сорулга-биле боттуг харылзаларны тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптеринге таарыштыр, кайы-кайызының эрге-ажыктарын барымдаалап турган база баштайгы удаанын кандыг-бир негелделери чокка чогумчударынче Совет Эвилелиниҥ чүткүлүн тодаргай илергейлеп турар.

Ынчаарга совет удуртулга болза, ССРЭ-ниҥ болгаш КҮР-нуҥ аразында харылзаларда чаагай кожа-хелбээ турарының өзүзунга шиитпирлеттиниҥ болбас ындыг айтырыг чок деп быжыг бүзүрелди барымдаалап турар. Ол угланыышкынга чаагай тура-соруун илереткиишаан, совет тала моон сонгаар-даа ажылдаар апаар. Пекиниҥ ССРЭ-ни өөрөн-биле көрүп турар амгы чоруун Совет Эвилели кичээнгейге албайн барып шыдаазы биилингир. Ынчалзажок, ССРЭ-ниҥ болгаш КҮР-нуҥ аразында кады ажылдажылганы болгаш чаагай кожа-хелбээ турарының харылзаалары совет болгаш кыдат улустарының база бүгү делегейге тайбының эрге-ажыктарынга таарыштыр чоорту катап тургустунган турар дээрзиге совет улус идеелиг ынакынмайн турар. Херектиҥ ужуру КҮР кандыг турушту эдээп алырындан хамааржыр.

(СЭТА).

СТАРТ СООНДА 100 ХОНУК ЭРТКЕНДЕ

КОСМОДРОМ БАЙКОНУР. (СЭТА-ныц тускай корр. Н. Железнов). «Таймырларныц» баштай кады селгүүстеп үүүп келир хүнүн манап тур бис деп, академик О. Г. Газенко чугаалады. Ол үеден бээр олар деңгиг чок чоруктан херек ырында хосталырлар. Бөгүн ындыг хүн болган. Экипажтыц стартынын соонда таштыг-ла үүс хонук эрткен.

Черже космонавтыларныц ээп келгенинин соонда баштайгы неделяда олар хөй үүүлдерни сактып чугаалаары мурнуку ужудуушкунуун дуржулгазындан билдингир. Станцияга оларныц ажылынын кандыг-бир талазын оларга сагындырыптарга-ла олар ийилээ орбитаже катап үнүп, 96 хонук дургузунда эпопеяны делгеренгейн-биле катап тургузуп көзрлер.

Георгий Гречкога ажылдыц эң-не тураскаалдыг үеэнин бирээзи болза ажык космосче үнгени болган. Скафандр кандыг-даа чылыг үүүлду доп-дораан чок кылып-даа турар болза, Хүн сорганы чылдын чораан. Дээр соңга өттүр хайгаарап көргенивиден өңгүр болган делгем кылдыр көстүр.

«Салют-6»-га ажылды болган амыдырал байдалын космоска үр ужуткаңнарныц канчаар үнелеп көргени солун.

Черге бистиц чедир үнелеп корбейн чоруурувус амыдыралдыц байдалы станцияныц ишти делгем-даа болза ажылдыц аныктыын бедидериге иштиирлиг рольду ойнаан деп Георгий Гречко демдеглээн. Космоска ажыдыралдыц чамдык айтырыгларыга «эзалгалар бисте бар, ынчалда-даа мээң бодан турарым-биле алырга, үш ай дургузунда эзи эжылчын хөөнүү арттырып алырыга биске дузалаан үүүл болза сталцияга күш-ажылды органнчастаарыга шыпар талазы-биле чаа өскерилгелер болган. Экипаж Чернин чуруму-биле ажылдаар арганы эң-не баштай алган. Бүгү үш ай дургузунда Москва шагы-биле таарыштырып турган хүн чурумун быжы-биле барымаалап келген. Ол белен эвес дээрзин бис билир бис. Немелде корабльдерни, «Молния» спутниктерни ажылдадыры пегеттиниг турган.

Черниц байдалдарыга экипажтыц чаңчыгын алырының баштайгы үеэн доостун турарының дугайын космонавтыларын хүн чурумунда оскерлиишкиннер херечилел турар. Аңгы-аңгы системаларныц ажылының дугайында инженерлер-биле беседа чорударынга үеэн ында үндүрген.

Күрүне комиссиязының хуралынга ужудуушкунвуц баштайгы түннелдерин үндүрген.

— Бөгүн бис аңаа эвес экспедицияның түңнелдерин чугаалажып көрдүвүс—деп, космонавтылар белеткээринин уларлыгы, Совет Эвилелиниц ийи дакпыр Маадыры Б. А. Шаталов журналистерге чугаалаан. Космос делгемин өөренип көөрүнге болган шиңгээдип алырыга шыпар талазы-биле чаа үе-чадаже шидчиир арганы ажыткан улуг болган үре-түңнелдиг ажыл доозулган. Ужудуушкун башкарар төп, командыдаа-хемчээл комплексин бо айларныц дургузунда улуг ажылды чоруткан. Космонавтларны шилип алырының болган белеткээринин методиказының шиниы бадытаттынган. Хуралга бис космонавтыларныц интернационалдыг отрядының баштайгы толээлекчизи Владимир Ремекти онза кичэнгейлиг дыңнаан бис. Аңаа космонавт болурунга болган баштайгы ужудуушкунну боттандырын чорударынга дузаалаан бүгү кижилерге — инженерлерге болган эмчилерге, космонавтылар белеткээр төпке, болдунуц командири Алексей Губаревке өөрүп четтиргенин кончуг чылыы-биле ол илереткен.

Улуг хемчаалдыг шенелде болган эртем-шинчилел ажылдарын чоруткан, пайыралдыг болган демиг ажылдаан экспедицияның кол экипажы— Юрий Романенко болган Георгий Гречко оларныц ажыл-чорудулгазын мактап хаамас деп, В. А. Шаталов чугаалаан. Белеткел төвү бодунуц өөренишкилери-биле чоргаарланып болур. Орбита станцияларының иштинге улам ыңайгы ажылдарныц программазын үндезилеп тургузар арганы алдынган түңнелдериц анализи бээр. Ол ажылдарга социалистиг чурттарныц космонавтылары киржирлер.

СИБИРЬ ЧЕМПИОНАДЫ

МАРГЫЛДАА АЖЫТТЫНГАН

Хостуг хүрешке Сибирь зоназының маргылдаазы Кызылдың «Херел» спорт залында дүүн 12 шакта эгелээн. Мында Красноярск крайының, Тыва АССР-ниц, Новосибирск, Кемерово областарныц командалары киржип турар. Мөгелериц хөй нуруузу делегейниц, чурттуц улуг-улуг маргылдааларынга киржип чораан, ат-сураглыг кижилер. Спортчуларыныц аразында ССРЭ-ниц бир алдарлыг спорт мастери, 30 спорт мастери бар, өскелери спорт мастериге кандидаттар. Чүгле ийи бирги разрядчы бар.

Маргылдаа 48 килограмм чедир мөгелериц хүрешки-биле эгелээн. Спорт мастери Н. Онин (Кемерово) биле бирги разрядчы С. Ожигов (Новосибирск) бир дугаарында хүрешкен. Кемеровонуц спортчузу бирги тиилелгени чедип алган. Ооц дараазында спорт мастери Ф. Феоктистов (Красноярск) Тываныц мөгези спорт мастери В. Оюн-биле хүрежи берген. Бо ийи спортчу чурттуц улуг-улуг маргылдааларынга киржип, чаңгыс удаа эвес таныалдыг черлерни ан келгеннер. Эрткен чайын эрткен «Азия төвү» шаңнад дээш маргылдаага бо-ла деңзиге хүрешкеннер, ынчан Оюн экин арыг октаан. Бо удаада кайызы-даа ачыр-дачыр тутчуп, чаңгыс-даа арга ажыглавайн элээн үр хүрешкеннер, Оюн арганы баштай ажыглаан, бир санны алган, удурланыкчызын тиилен алырыга од деткимче болган.

Тываныц төлээлери А. Шойдук, Н. Монгуш, Ч. Ооржак, А. Самдан баштайгы салыгда чедишкин чок хүрешкеннер.

Красноярскиниц мөгелери спорт мастерлери Н. Кольчков (52 кг), П. Пашаев (57 кг), В. Алексеев (62 кг), Новосибирскиниц төлээзи В. Ларин (62 кг) баштайгы салыгда эки хүрешкеш, тиилелгени чедип алганнар.

Зона маргылдаазының байырлыг ажыдышкыны дүүн кежээ 18 шакта болган. Зона маргылдаазын эрттирер оргкомитеттиц даргазы, республиканыц спорт комитединиц даргазы А. С. Нурает аңаа байыр чедирин үүе чугаалаан.

Маргылдаа уламчылап турар.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТА: эрткен чылгы зона маргылдаазының чемпиону Красноярскиниц шилиндек командазының кежигүнери Алдан-Маадыр аттыг музейде.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

СТОЛ ТЕННИЗИ

Стол теннизинге республиканыц команда болган хууда бирги чер дээш маргылдаазы эрткен дыштанар хүннерде Кызылдың «Херел» спорт залында болуп эрткен. Аңаа Тываныц эң шыырак спортчулары шупту киришкен.

Маргылдааныц бирги хүнүнде команда талазы-биле чемпион ат дээш ужуражыышкыннар болган. Аңаа Кызылдың бирги командазының ойнакчылары чаңгыс-даа аштырыышкын санын албайн, чемпион атка төлептиг болган. Республика найысылалынын ийиги командазы-биле Улуг-Хем районунуц теннисчилери ийиги, үшкү черлерни эзлээннер.

Хууда бирги чер дээш болган маргылдааны залга олурганнар улуг сонуургал-биле көрген. Чемпион ат дээш түңнел ужуражылгада Шагаан-Арыг хоорайда кижи эмчизи Омар Мартиросян ук маргылдаага эки белеткенгенин көргүзүп, финалда Тыва АССР-нин шилиндек командазының кежигүнери стол теннизинге ССРЭ-ниц спорт мастерине кандидат Анатолий Серенни, бирги разрядчы Владимир Фунтиковту уткан. 1978 чылда республика чемпиону атты чедип алган. Эр улустуц эжеш оюнунда Кызылдың ийиги командазының ойнакчызы Сергей Даржаа биле база бирги черни эзлээш, Омар Мартиросян бо маргылдаанын тулган чемпиону болган. Ийиги черни Анатолий Серен биле Владимир Фунтиков, үшкүзүн Олег Шыырапчык биле Сандаков Канчыыр эзлээннер.

Хөөзөжен теннисчилер аразынга болган маргылдаага Кызылдың бирги командазының кежигүнү Мария Шыырап чемпионнаан. Вера Даржаа биле Алдынмаа Назыты ийиги, үшкү черлерде.

(Бистиц корр.)

НОГААН АРГАНЫҢ ЭЭЗИ

Республиканыц ыяш ажылагый эргелелиниц хоочунарынга тураскааткан кежээге ажыл-агыйларынын болган участоктарнын, лесничестволарынын аныяк специалистери болган механизаторлары Тывага ыяш ажыл-агыйынын үндезилеттинин тургустуганын, ооц хөгжүлдезин хоочуннарынын сактыышкынарыгдан дыка сонуургап, дыңнааннар. Эргелелдиц аргаяышты катап тургузар кылдызинин начальниги Тамара Петровна Киприевскаяныц чугаазы чыылганнарга онза солун болган.

— Ынчан, 1950 чылда, тускай эртемнег бөлүк аныяктар эки тура-биле Кызылга келген бис—деп Тамара Петровна чугаазын эгелээн.—С. Бугачев, М. Сухачев, В. Пономарев, И. Слобников болган мен база өске-даа аныяк специалистер берге, ырак-узак участоктарже чорударын дилээн бис. Ынчалза-даа ынчаардагы эргелел начальниги моон ыңай кайлаар-даа барбас, маңаа ажылдаар силер дээш.

Эргелелден эгелээш, районнарга чедир ыяш ажыл-агыйынын структуразын тургузуп, кала-кала ыяш ажыл-агыйларын тургузарын шиитпирлеп, тодарадыры оларнын кол сорулгазы турган. Олар ажыл шагынын соонда бичин када дыштанган, эргелелдиц чаа бажынын тударынга шефтен киритер. (1950 чылга чедир ыяш ажыл-агыйынын эргелелиниц тускай бажыны безин чок турган). Ооц бээр барык 28 чыл эрткен, Тывага ыяш ажыл-агыйы дыка хөгжөөн, ооц материал-техникиг базазаы быжыккан, бедик мергежилдиг специалистер, ажылчыннар-биле хандырылган.

Бежен чылдарда бүгү Тывага чүгле 40 шаа-ла гектар шөлге ыяш тарын, өстүрген турган. Амды үеде ыяш өстүрүп, тараан шөл 2 муң гектар ашкан, а ыяш одуругдары—600 гектар четкен-дир. Ол бүгү-биле кады арга-ыяштын чайгаар үүүп, немежиргиге таарымчалыг байдалдарны тургузар, ыяш культураларының чаа-чаа сорттарын Тываныц агаар-бойдузунун, арга-ыяштыг черлериниц байдалынга таарыштыр чаңчыктырын, өстүрер талазы-биле улуг ажылды кылган болган кылып-даа турар.

Шынап-ла Тамара Петровна Киприевскаяныц болган өске-даа ындыг хоочуннарныц могаг-шылаг чок, эртемге үндезилээн шинчилел ажылдарының ачызында Сибирьниц бальзамный тереэ, америк каёп, Сибирьниц яблонязы, Уссуриийниц грушазы дээш ышкаш, өске-даа ындыг ыяш сорттары ийиги төрөөн чуртун—Тываны тыпкан.

Ыяш ажыл-агыйынын специалистеринге тайга-сыннарның, эзимшериңк ыяштары, дириг амыстаннар ышкаш, сагындырар аңаар деп чугаалажыры-ла чоп дээрзин Тамара Петровна бадыткап турар.

— Эзим иштинге кире бээрге магалыг-ла. Чаасканн ышкаш черле сагынмас сен— деп, ол чугаалап турар. Сан дорт уницут хадылар, чоопчоон дыттар, селбегер будуктарлыг хадыңнар сээн чоокшулап чеде бергениңи көргеш, мөгейип, мендилешкен ышкаш, бүрүлери-биле шимээрген-ле эгелээр. Арга-ыяштыг черге ылаңгыя чайын баарга онза-ла: ыяы-бүрү куштар үвү үзүлбес, кандыгдаа ыяш чулукталып, чечектелир үе ол-ла болгай. Ынчан четчин, чечектелген чиңгис, от-сиген кыры-биле кылаштаарга, бир-ле хевис дивес силер бе.

Ындыг-даа болза күску арга-ыяш, алдын-сарыг, чиңгир-кызыл бүрүлер, хиндинде хир-даа чок дээр—күску хүнвер, база-ла чыдын утундурбас каас-чараш үеэн, Чогум-на ынчан десниктерниц, специалистерниц ажылының түнелин көстүр: тарын олурткан ыяы-бүрү хевирниц, аңгы-аңгы сорттуц ыяштары мандыр өскеш, келир чылдын чазынындан эгелеп чечектелип үнериге белеткенипкен, кышты дилим маанаан, шөлээн дыш тургулаар! Чогум-на ынчан Тамара Петровна болдунун эш-өөрү-биле кады өстүрүп, доруктурганы ыяштарын көргеш, «дазыл тыртып, быжыккан-дыр силер, сагыжым тамчыытыг болду» дээнзиг, оларынче кичэнгейлиг көргүлээр.

...Т. П. Киприевская хоочуннарын, хойну кылганнарын бирээзи. Ооц шуут киржилгези-биле республикада 600 гектар ыяш одуруглары тургустунган, 38 муң гектарын ыяш культураларын өстүрген. Ол ышкаш 16 муң гектар шөлге ыяш курлавырларын катап тургузарының ажылын кылган.

Бедик мергежилдиг специалист, дуржулгалыг организакчы, идешкейлиг хейнитичи Т. П. Киприевская бодунун коллективинде хуплуткелдиг кижилериниц бирээзи. Ол хөй чыллар иштинде эргелелде партия организациязының секретарынга ажылдаан болган улус депутаттарының Кызыл хоорай Советиниц депутадынга, хоорайның улус судунун улус төлөлекчизинге сонгуттурып чораан болган амды үеде профсоюзтар месткомунун даргазы. Тамара Петровна сагыш човангыр не. Үш уругну кижизиткен. Ооц ийи кызы Кызылдың 7 дугаар школазын тергин эки дооскан. Галязы—алдын медальдыг, ам Новосибирскиниц күрүне университединиц 4-кү курузунда. Чоокта чаа Киприевскаяларга улуг өөрүшкүлүг хүн таварышкан: улуг уруу Олязы коммунист болган. Томскиниц шарик-подшипник заводунуц коммунистери ону СЭКП хүрээлецинге хүлээп алган.

Хоочуннар-биле ужуражыышкын боон турда. Тамара Петровнаны «Ногаан арганың ээзи» деп аныяктарның адааны таварылга эвес.

А. ЛЕБЕДЕВА.

Кызыл хоорай.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 23-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Үш шак доктаашкын». Уран-чечен фильм.
12.10—«ВЛКСМ-ниц XVIII съездинге уткуштур». Украинаның ПТУ сурттуулдары — комсомол съездиниц делегаттары.
12.55—Ф. Шопеннин болган А. Сорябинниц фортепиано чогаалдарын долгей конкурузунуц лауреады В. Кастельский күүседир.
13.20—16.05—Чөпсар.
16.05—«Туйбудан индустрия конструкциялары».
16.25—«Орус чугаа».
16.55—«Шыдыраа школазы». Разрядниктер клазы. «Оюнуц ортузу».
17.25—С. Сартаков. «Чогаадылганыц арыннары». Төрүттүнген хүнүндеи бээр 70 харлаанынга.
18.05—«Тында: дорт чыл эрткенде». Телеочерк.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.
18.45—«Хөй-иниги амыдыралының экраны». Дамчыдылга.
19.15—Телемедээлер.
19.25—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.45—«Уругларга шүлүктер».
20.00—«Миллионнарныц ленинчи университеди». Октябрьныц чуртунуц үлегери. ССРЭ-ниц Эртемнер академиязының Латин Америка институдунуц директору В. В. Вольский дамчыдылга киржир.
20.30—М. Равель — «Вальс». Москваныц күрүне филармониязының Үлегерлиг симфония оркестри күүседир. Дирижёру —РСФСР-ниц алдарлыг артизи Д. Китаенко.
20.45—Н. Загребельский—«Кым бадылаарын? Кым удурул?» Телефильмниц.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниц чемпионады. «Химик» (Воскресенск) —ЦСКА. Воскресенскиден дамчыдылга. Чансарда — Медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.00—«Уругларга музыка неделязының» ажыттынарында. ССРЭ-ниц улустуц артизи, композитор Д. Кабалевский киржир.

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Ооц ады—ажылчын». Телефильм.
19.45—«Социалистиг чарыштың хүн дедеглели». Дамчыдылга.
20.15—21.05—«Долалай». Телефильм.

БАЙЫРЛЫГ, СПАРТАКИАДА!

ССРЭ-ниц улустарының кышкы спартакиадазы, спортка хандыкшылдыгларныц улуг байырлалы кылдыр эрткен. Бүгү чуртка спортчу амыдыралды ол өөскүдүн үндүрген— ооц маргылдааларынга 30 миллион ажыг кижи киришкен, спортчу коллективтерни быжыглаан, спорттуц кышкы хевирлерин хөгжүдериге идигни берген. Ак Олимпиада—80-ниц будуузунде бистиц шилиндек командавыска кончуг херектиг чаа талантыларны спартакиада илереткен. Муц ажыг тиилекчилериниц хары 20 хардан эвээш болганын демдеглен каары кончуг чугула.

Спартакиаданыц түңнел маргылдаалары Свердловскиге, Первоуральскиге, Бакуриниге, Нижний Тагилге эрткени билдингир болгай. Спортчулар боттарының хууда рекордтарын, республикаларныц, спартакиаданыц, чурттуц рекордтарын ашкылаанар. Чижээлээрге, оргу черге катоктарга ССРЭ-ниц чаа рекордун москвачы, делегей чемпиону Татьяна Аверина тургускан. 1500 метр черни ол 2 минута 16,37 секундада эрткен. Оргу черге катокка 10000 метр черни москвачы Сергей Марчук эң-не дүрген маңнаан, 14 минута 42,28 секунда болган ол финишке чедип келген.

Коньки чүгүрүкчүлериниде 3000 метр черге маргылдаага тиилекчи болган Москваныц спортчузу Наталья Петрусеваны демдегдээр үжүрлүг.

20 километр черге бодунун удурланыкчыларын бүзүрелдин-биле тиилээн, Ижевскиден келген спортчу Галина Кулакова спортка ынакшылдыгларны хаактааш база катап өөрткен. 50 км черни кымдан-даа артык дүрген эрткен Евгений Беляевтиц чедишкинин демдегдээр үжүрлүг.

Фигурлуг чыгулаашкынга 13 харлыг Марина Черкасова болгаш 19 харлыг Сергей Шахрай ССРЭ-ниц чемпионнары болган.

Мурнунда делегей чемпионнары чораан Владимир Ковалёвту болгаш Сергей Волковту мурнаан, ленинградчы Игорь Бобрин чаасканн чыгулаашкынга эң-не баштай тиилеп үнген.

Спартакиаданыц маадырларының дацзызын ам-даа узадыр адап болур Спартакиаданыц медальдарын спортчулар чурттуц хөй хоорайларынче— Москваже, Ленинградче, Ригаже, Новосибирскиже, Минскиже, Сыктывкарже, Киевге, Алма-Атаже, Таллиниче болгаш Кемеровоже алгаш баары өөрүнчүт.

Спартакиадага команда аайы-биле Москваның спортчулары тиилээн. Ийиги черни ленинградчылар, үшкү черни Свердловск областын командазы эзлээн. Ол команда РСФСР-ниц областарының болгаш автономнуг республикаларының шилиндек командазының составынга эвес, а тускайлаң хөй удаа ойнаан келген. Мурнунда болган үшкү спартакиадага ленинградчылар бирги черни эзлээнин деңзээри-биле сактып болур.

Оорлар баш сугар чер тыппазын

АМДАЖЫТПАСТААН

Бистиц республикада мал ажылы көдээ ажыл-агыйда чугула черни эзлеп турар болгаш экономиканыц кол үндезини бооп турар. Мал оорлары-биле демиселди күштелдирер дугайында Барыын-Хемчик районунга барыып зонаның районнарының партия-совет активтериниц хуралынга хүлээп алган рекомендацияны амыдыралга боттандырар талазы-биле Барыын-Хемчик, Бай-Тайга райкүүскомнарныц иштики херектер килдистери, партия, совет органнарга даянып алгаш, хөй-иниттиниц киржилгези-биле, тодаргай хемчеглерни ап эгелей бергеннер.

Мал оорлаткан дугайында ажыл-агыйлардан болгаш хамаатылардан кирип турар бижимел-даа, аас-биле-даа негелде хомудалдарны тускай журналдарга даңзылап, ону истеп хынаар ажылдакчының фамилиязын бижип, киргген хомудалды 3—10 хонук хуусаада шиитпирлээш, хомудакчыга харыысын дыңнадып, кем-херек үүлгедикчизин кеземче харыысалгазынга онаар айтырыгны үзе шиитпирлеп турар.

Күрүненц болгаш чоннуц хуузунда малын оорлаар чоруктар республиканыц барымын талакы районларында элээн вептерээн болуп турар. Мындыг байдалдың тургустунун турар чылдагаанын маңаа көргүзүп, практика кырында чамдык фактыларны чижекке киракеедим.

Барыын-Хемчик районнуц Хөөделеп, Эдегей чурттут, шиитпилеге ажыктыг кандыгдаа ажылды нанынында кылып көрбөзин, хуу амыдыралдыг, маңгысталчак хевирлиг чурттап чоруур Бызан-оол Бүрбүжекович Монгуш дээрзи моон мурнунда үш удаа күрүненц болгаш чоннуц хуу малын оорлааш, шиитгирип чораан. (Ол ышкаш 1962 чылда мал оорлап чыткаш, будунче база бооллаткан). Соолгу үеде Бызаң-оол Монгуш эттинин-чазалырының орнунга, бодунун оор «ажылын» үргүлчүлеп турган. 1977 чылдың июль айда ол Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуц хойжузу Салчак Сандыжаптың кадарган хоюндап 57 баш хойларны оорлаан, аалынга аппаргаы, туттурган.

Баштайгы истелге үезинде шагдаа органы чедиргеп коралды төледи-биле Бызаң-оол Монгушту хол үжүү салдыргаш, истелгезин доозар деп турда, ол Барыын-Хемчик районнуц «Доң-Терезин» совхозунуц кадарчызы Окаа Шулуу-Маадырович Сарыглардың бир аъдын база оорлаан. Ол аъдын оорлап алган хойларының өрезинге төлөөрибиле берип каан турганын истелге органы илереткеш, Бызаң-оол Монгушту тудуп хоругдаап. Б. Монгуш хоойлу өзугаар шиитгирер.

«Барлык» совхозтуц хойжузу Ооржак Кавааның оглу Олег кежээ апаргавда адазының аъдын мунун алгаш чорда, тапызазы 2 аныяк оолдар аттыг келгеш, кыжаныы турган, мунун чораан аъдын быдаап аппарганнар. Аъттың өзөн херекти саадатпайн милицияга билдирген. Милицияның оперативтиг болуу дээрбечи оорларны кыцчыктырбайн, истеп сүрүп четкеп. Кем-херек үүлгедикчилери мындыг кижилер болганы тодараттынган: хуу амыдралдыг чурттап чоруур 53 харлыг, ам Алашта аалдыг, хөй-иниттиге ажыктыг ажыл кылбас Монгуш Кенденниц оглу Юрий (ол ам 17 харлыг, өөренгенде-даа чок, ажыл-даа чок), бирээзи база-ла ажыл чок 16 харлыг, аваазының өөпде чурттап олурар Семён Чыртакович Күжүгет деп оолдар болгулаан.

Бо үстүнде ийи чижекти алгаш көөрге, малды оорлап, төтчегленп турар кижилер саныныг. Ниитилеге ажыктыг ажыл кылбас, район болган суурлардан ыракта чурттап, үүгле бодунун хуузун бодаар, өнчүзүрек, чазый-чилби кижилер мал оорлаар чайлыг үе-шакты тып, боттарының хуузунда аъттары-биле кем-херекти үүгедип турарлар.

Кодээ Советтерниц комсомол организацияларының талазындан сөөлгү үелерде пинтилелден хоорук чурттап чоруур кижилерни, ылаңгыя ажыл кылбас, өөредилге-даа, ажылда-даа чок аныяктарның тускай сан-үчёдун кылып, оларныц-биле чогумчалыг кижизидилге ажылын кылыры чугула.

Мал оору-биле демиселди күштелдиреде чүгле истелге органнары эвес, харын оорлар-биле демисежир тускай дружиналарны чер-черге тургузун, оларны машина-техника-биле хандырын, деткизе эки. Ол ышкаш мал оорлаткан ажыл-агыйлар болгаш хамаатылар шаг-үе хөй эрттирбейн, милиция органынга изин-биле истелгезин кылыр кылдыр дораан билдиртири чугула.

Ч. ДОНГАК.

Тыва АССР-ниц ПХМ-ниц инспектору, милиция майору.

ТӨРЭЭН ТЫВАВЫСТА

ФЕСТИВАЛЬ ЭРТКЕН

Районнуц бот-тывынгыр уран чүүл фестивалын ленинчи комсомолдуц 60 чылынга болгаш Кубага болур аныяктарның Бүгү-делегей фестивалынга тураскаатиан. Аңаа он коллектив киришкен. Ниитизи-биле бөш үүс чыгам бот-тывынгыр артистер ойнаан.

Тээлиниц Культура бажыңынга ыр-шоор, танцы, уран номчулгалар дээш еске-даа нүүселделер ийи хүн дургузунда уламчылаан. Уран талантылыг улуг-биче нижилер-ле хөй. Районнуц харылзаа белдири бо чылын көрүлдеге эки киришкен, концерт программазы байлак. «Тээли» совхозтуц Зөр-Хавак сүт-бараан фермазының, район эмнелгезиниц, «Бай-Тал» совхозтуц, «Тээли» совхозтуц Кызыл-Даг салбырының», «Мурнаичы» совхозтуц коллективтериниц концерттери солун, утка-шынарлыг болган.

Көрүлдениц түңнелин жанрлар аайы-биле үндүрген. Тиилекчилерге дипломнарны болгаш хүндүлел бижиктерни тывысыан.

С. ИРГИТ.

Бай-Тайга район.

ПУТЁВКАЛАР ТИИЛЕКЧИЛЕРДЕ

«Алдан-Маадыр» совхозтуц төвүнге агиткварталдарның бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези бооп эрткен. Аңаа хөй нижи киришкен. Көрүлде уран чүүлдуц бүгү жанрларын хаара тудуп, утка-шынар талазы-биле бедик деңнелдиг болган. Мурнакчыларга тураскааткан ырлар, шүлүктер, хөглүг танцылар болгаш баснялар, шоодуглар, интермедиялар чыылганнарны сонуургаткан. Ниитизи-биле черле массалыг чорук илереттинип, монтажтар, сценажыткан көргүзүглер, шиилерден үзүндүлер база хөй болган.

Көрүлдеге бирги черни «Сайзанак» агитвартал (удуртукчузу Мая Куулар) алгаш, Шушенское баар туристчи халас путёвка-биле шаңнаткан. Бирги чергениц дипломун база алган. Ийиги черни «Алаш» агитвартал (удуртукчузу Зинаида Монгуш) эзлээн. Олар Хову-Аксынче аян-чорук кылыр. Ийиги чергениц дипломун база алган. Үшкү черни «Отчугаш» агитвартал (удуртуучузу Монгуш Оюмаа) алгаш, Ак-Довуракче экскурсиялаар.

Арткан агитварталдарның концерттерин эки деп демдеглээн. Бот-тывынгыр артистерни өртектиг белеитер-биле шаңнаан.

Д. МОНГУШ.

Чөөн-Хемчик район.

АЛЧЫЛАРЫВЫС

«Сүт-Хөл» совхозтуц Кара-Чыраа салбырының боттывынгыр артистериниц концерти болур дугайында медээ радио белдирип дамчыштыр тарай берген.

Аалчыларның концертин көөр дээн чон Культура бажыңын доолдур олурупкан. Көжеге ажыттынган. Ленинчи комсомолдуц 60 чылынга тураскааткан монтаж, уран номчулгалар көрүкчүлериниц сонуургалын хаара туда берген. Владимир Донгактың «Кежээки хаяа» деп ырызы, Владимир Монгуштуц баянга күүселделери, сыгыт, шоодуглуг көргүзүглер, «Ийменик шоп-баннары» деп баштак кожаңнар көрүкчүлериниц сеткилинге онза таарышкан.

Кара-Чыраа суурнуц агитвартал аразында көрүлдеге ийиги черни алган «Найырал» агитвартираның концертин иймежилер сонуургап-биле көрдүвүс.

А. ОНДАР.

Чөөн-Хемчик район.

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттар, чагбас. Мурнуу-барыын үүн угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 2—7 метр чедер. Агаарның температуразы 2—7 градус чылыр, чамдык районнарга 0—5 градус соор.

Кызылга быскан хар чаар. Чөөн угланыышкынныг хаттың күжү кошкак. Агаар дүпе 13—15 градус соор, хүнгүе термометр 0 градусту көргүзер.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

МАРТ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Нарель «Аиюк лотос» 10.00, 12.40, 15.20, 18.20, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Менш манаар ортулуктар» 9.30, 14.10, 15.20, 17.00, «Чепсектиг болгаш кочуг айылдыг» 12.50, 18.40, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мегечи» 15.00, 18.40, 20.30, «Ынанымшкын хады» 16.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Танцычы» 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуц 2-24-63, редакторнуц орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийже амыдырал киллизинин 2-37-13, пропаганда киллизинин 2-31-75, культурэ киллизинин 2-23-54, кодээ ажыл-агый киллизинин 2-21-47, үлетоур киллизинин 2-22-64, чагаа киллизинин 2-41-27, информация база совет тургузуг киллистериниц 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериялың 2-12-45, солун келбейн баргавда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тараж 17531. Чагыг № 90.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниц Министрлер Чөвүлелиниц Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садылының талазы-биле эргелелиниц типографиязы (Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00499.